

Co-funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Co-funded and implemented
by the Council of Europe

REPUBLIC OF SLOVENIA
MINISTRY OF JUSTICE

Building a Europe
for and with children

**Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih postopkih:
Izbor smernic, metod in orodij, ki se uporabljajo v
državah članicah Sveta Evrope**

Povzetek poročila

pripravila Daja Wenke

24. februar 2025

**Skupni projekt EU in Sveta Evrope
»Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih sodnih
postopkih v Sloveniji«
23SI08**

Projekt sofinancira Evropska unija z instrumentom za tehnično podporo ter ga v sodelovanju z Evropsko komisijo izvaja in sofinancira Svet Evrope v sodelovanju s projektno skupino za reforme in naložbe (SG REFORM).

Ta študija je bila pripravljena s finančno podporo Evropske unije in Sveta Evrope. Vsebina je izključna odgovornost avtorjev. Mnenja, izražena v tem dokumentu, nikakor ne odražajo uradnega mnenja Evropske unije ali Sveta Evrope.

Kazalo

UVOD.....	5
DEL I: NAJVEČJA KORIST OTROKA V CIVILNIH POSTOPKIH: MEDNARODNI IN EVROPSKI STANDARDI	6
1) Največja korist otroka kot splošno načelo Konvencije ZN o otrokovih pravicah	6
2) Postopek ugotavljanja največje koristi: od ocene do trajnostne rešitve	7
(a) Ocena največje koristi.....	7
(b) Odločanje o največji koristi otroka.....	8
(c) Redni pregled in prilagajanje	9
(d) Postopkovna varovalka.....	9
3) Načelo največje koristi otroka kot vodilo načela sorazmernosti.....	9
4) Evropsko sodišče za človekove pravice: načela, ki izhajajo iz sodne prakse.....	10
DEL II.: ŠTUDIJE PRIMEROV.....	11
1) Smernice in orodja za postopek ugotavljanja največje koristi otroka	12
Pravne smernice za ugotavljanje največje koristi otroka s strani sodišča: primer Irske ..	13
Skupaj za zaščito otrok: primer Združenega kraljestva.....	13
Potrebe otrok v ospredju (BBIC): primer Švedske.....	13
Interdisciplinarne smernice o največji koristi otroka: primer Avstrije.....	14
Pet korakov do odločitve v največjo korist otroka: primer Belgije	15
Ključni vidiki za spodbujanje smernic o postopku določanja največje koristi otroka.....	15
2) Smernice za zaslišanje otrok v civilnih postopkih	15
Na dokazih temelječi protokoli za izvajanje zaslišanja otrok v sodnih postopkih	16
Forenzično zaslišanje otrok: na raziskavah temelječa priporočila Evropskega združenja za psihologijo in pravo.....	17
Sodniki, ki otroka zaslišujejo neposredno v civilnih sodnih postopkih: primer Nemčije .	17
Znaki varnosti: metoda za vzpostavljanje partnerstva z otroki in starši v primerih zaščite otrok	18
Dokumenti Sveta Evrope o sodelovanju otrok: pomoč pri uresničevanju otrokove pravice, da je slišan.....	18
Nacionalna strategija in priročnik za sodelovanje otrok in mladih: primer Irske.....	19
3) Posebna orodja za ocenjevanje.....	20
Smernice Sveta Evrope za sodne izvedence.....	21
Medresorska ocena tveganja za otroke: primer Finske.....	22

Kontrolni sezname simptomov travme za otroke in majhne otroke	24
4) Podporne storitve za otroke, starše in družine	25
Programi pozitivnega starševstva.....	25
a. <i>Program pozitivne discipline v vsakdanjem starševstvu</i>	26
b. <i>Mednarodni program za razvoj otrok</i>	27
c. <i>Program starševstva Neverjetna leta: izkušnje Estonije</i>	28
Družinske skupinske konference	29
Metode družinske terapije.....	32
Orodja za podporo staršem, katerih otroci so žrtve nasilja (Združeno kraljestvo).....	33
5) Specializirana podpora za starše in otroke, v primeru razhoda staršev	33
Informacije in svetovanje za starše, ki se razhajajo.....	34
Otrokom prilagojene informacije o razhodu staršev in postopkih glede skrbništva.....	35
Digitalne platforme za otroke in starše, za primer razhoda staršev: primer Nemčije.....	35
Skupinska svetovanja za otroke, v primeru razhoda staršev.....	35
6) Pravni strokovnjaki, ki delajo z otroki v civilnih postopkih: usposabljanje, specializacija in podpora	36
Pravne zahteve za specializacijo pravnih strokovnjakov: primer Gruzije	37
Pravne zahteve za specializacijo družinskih sodnikov, odvetnikov in kolizijskih skrbnikov: primer Nemčije.....	38
Komisija za mladinske odvetnike Flamske odvetniške zbornice: primer Belgije	39
Poglobljen študij o mednarodnih otrokovih pravicah: primer Nizozemske	39
Specializirano usposabljanje za kolizijske skrbnike: primer iz Irske.....	39
Psihološka podpora družinskim sodnikom: Smernice Sveta Evrope in primeri držav članic	40
ZAKLJUČKI IN PREDLOGI ZA UKREPANJE	43

Uvod

1. Cilj skupnega projekta Evropske unije in Sveta Evrope »Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji« je zagotavljanje močnejšega varstva otrokovih pravic in koristi v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji. Projekt prispeva k reformam, ki jih izvaja vlada Republike Slovenije z namenom, da bi zagotovila otrokove pravice in postala vodilna država pri promoviranju odličnosti na področju otrokom prijaznega pravosodja v državah članicah EU. Projekt, ki ga sofinancirata Evropska unija in Svet Evrope, izvaja Oddelek za otrokove pravice Sveta Evrope v tesnem sodelovanju z Ministrstvom za pravosodje od 1. septembra 2023 do 30. junija februarja 2026.
2. Kot ena od dejavnosti, predvidenih v okviru skupnega projekta, mednarodna primerjalna študija predstavlja izbor študij primerov o smernicah, metodah in orodjih, ki se uporabljajo v državah članicah in opazovalkah Sveta Evrope za zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih sodnih postopkih.¹ Predmetno poročilo vsebuje zbir mednarodne primerjalne študije in študij primerov.
3. Vlada Republike Slovenije je dosegla pomemben napredek pri zagotavljanju otrokovih pravic v kazenskih postopkih, predmetni projekt pa si prizadeva slediti temu napredku tudi na področju civilnopravnih postopkov. Posebna pozornost je namenjena zamudam v civilnih postopkih, ki vključujejo otroke, ki lahko trajajo tudi do tri leta.² Leta 2022 je Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) ugotovilo, da je nerazumno trajanje postopkov glede rejništva v zadevi Q in R proti Sloveniji pomenilo kršitev pravice do poštenega sojenja v skladu s prvim odstavkom 6. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP). V času sodbe ESČP je postopek v tej konkretni zadevi trajal že šest let.³
4. Glede na analizo Vrhovnega sodišča Republike Slovenije so glavni vzroki, ki povzročajo te zamude, povezani s pomanjkanjem sodnih izvedencev klinične psihologije, ki so najpogostejše imenovani izvedenci v civilnih postopkih v zvezi z otroki in družinami, pa tudi s pretirano uporabo pravnih instrumentov, ki so pogosto neučinkoviti, ter s pomanjkanjem sistematičnega pristopa.⁴
5. V tem poročilu »civilni sodni postopki« pomenijo sodne postopke po civilnem pravu na področju varstva otrok in družinskega prava, kot so postopki za ločitev staršev in postopki za varstvo ali skrbništvo otrok. Ta študija se osredotoča na postopke pred slovenskimi sodišči, medtem ko ne obravnava civilnih postopkov po mednarodnem zasebnem pravu ali drugih postopkov s čezmejno razsežnostjo, čeprav se standardi in načela uporabljajo tudi v tovrstnih zadevah.
6. Mednarodna primerjalna študija je bila izvedena v skladu z usmeritvami koordinacijske skupine projekta, ki jo sestavljajo predstavniki Sveta Evrope, Evropske unije in Ministrstva za pravosodje

¹ Wenke, D., *Securing the best interests of the child in civil proceedings: a selection of guidance, methods and tools used in Council of Europe member states (Zagotavljanje največje koristi otroka v civilnih postopkih: izbor smernic, metod in orodij, ki se uporabljajo v državah članicah Sveta Evrope)*, Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije, Svet Evrope, Evropska unija; Svet Evrope Gradimo Evropo za otroke in z njimi, 2025.

² Republika Slovenija, Ministrstvo za pravosodje, in Svet Evrope, *Uvodno poročilo, Skupni projekt Evropske unije in Sveta Evrope "Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji"*, 23SI08, November/December 2023, str. 3.

³ Q in R proti Sloveniji, Zadeva št. [19938/20](#), 20. junij 2022.

⁴ Republika Slovenija, Ministrstvo za pravosodje, in Svet Evrope, *Uvodno poročilo, Skupni projekt Evropske unije in Sveta Evrope "Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji"*, 23SI08, November/December 2023, str. 3.

Republike Slovenije ter v tesnem sodelovanju z Medresorsko delovno skupino za izboljšanje položaja otrok v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji (IMWG).⁵

DEL I: NAJVEČJA KORIST OTROKA V CIVILNIH POSTOPKIH: MEDNARODNI IN EVROPSKI STANDARDI

1) Največja korist otroka kot splošno načelo Konvencije ZN o otrokovih pravicah

7. V skladu s Konvencijo ZN o otrokovih pravicah (UNCRC) je pri vseh odločitvah in dejanjih v zvezi z otrokom najpomembnejše vodilo največja korist otroka (3.1 člen). Konvencija ZN o otrokovih pravicah (v nadaljevanju: KOP) se sklicuje na največjo korist otroka v zvezi s pravico otroka do življenja s starši (9.1 in 9.3 člen), starševskimi odgovornostmi in obveznostmi države (11. člen), pravicami otrok, ki so prikrajšani za družinsko okolje (20.1 člen), posvojitvijo otrok (21. člen), zaščito otroka pred krutim in škodljivim kaznovanjem (37(c) člen) in pravicami otrok, osumljenimi ali obtoženimi v kazenskem postopku (40.2(b)(iii) člen). Poleg tega je Odbor za otrokove pravice opredelil največjo korist otroka kot enega izmed »splošnih načel« Konvencije, ki usmerja izvajanje vseh pravic, ki jih zagotavlja Konvencija.⁶

8. Leta 2013 je Odbor za pravice otroka objavil Splošni komentar št. 14 o pravici otroka, da se njegova največja korist obravnava kot primarno merilo.⁷ V tem Splošnem komentarju Odbor pojasnjuje načelo največje koristi otroka ter podaja pravne, postopkovne in praktične smernice za njegovo uporabo, vključno s postopkom za ocenjevanje največje koristi otroka in njenega ustreznega upoštevanja pri odločitvah in ukrepih, ki zadevajo otroka.

9. Splošni komentar pojasnjuje to načelo kot trojni koncept: kot vsebinsko pravico, kot temeljno interpretativno pravno načelo in kot postopkovno pravilo⁸:

- a) Kot *vsebinska pravica* se 3.1 člen šteje za neposredno uporabnega in se lahko uveljavlja pred sodiščem. Priznavanje največje koristi otroka kot vsebinske pravice pomeni, da ima otrok pravico, da se njegova lastna največja korist oceni in da se jo v odločitvah ali ukrepih, ki zadevajo otroka, prednostno obravnava.⁹
- b) Kot *temeljno interpretativno pravno načelo* največja korist otroka usmerja uporabo zakonov in njihovo razlago. V primerih, ko odločevalci lahko uporabljajo diskrecijsko pravico ali kadar

⁵Medresorska delovna skupina za izboljšanje položaja otrok v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji se sestaja 2-3 krat letno, da bi nadzorovala, spremljala in usmerjala strateške vidike projekta. Vključuje predstavnike naslednjih institucij: Ministrstva za pravosodje; sodstva (Vrhovno sodišče Slovenije, Višje sodišče v Ljubljani, Okrožno sodišče v Ljubljani); Urada varuha človekovih pravic; Ministrstva za zdravje; Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti; Skupnosti centrov za socialno delo Slovenije; Zbornice za klinično psihologijo; Društva za nenasilno komunikacijo (NVO); Strokovnega sveta za sodno izvedenstvo, sodno cenilstvo in sodno tolmačenje; Odvetniške zbornice Slovenije.

⁶ Odbor za otrokove pravice, Splošne smernice glede oblike in vsebine začetnih poročil, ki jih morajo države pogodbenice predložiti v skladu s členom 44(1)(a) Konvencije, [CRC/C/5](#), 30. oktober 1991, str. 4.

⁷Odbor za pravice otroka, *Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegove koristi upoštevajo kot glavno vodilo pri odločanju*, [CRC/C/GC/14](#), 29. maj 2013.

⁸Odbor za pravice otroka *Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegove koristi upoštevajo kot glavno vodilo pri odločanju*, [CRC/C/GC/14](#), 29. maj 2013, šesti odst..

⁹Odbor za pravice otroka, *Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegove koristi upoštevajo kot glavno vodilo pri odločanju*, [CRC/C/GC/14](#), 29. maj 2013, 36. odst..

obstaja možnost interpretacije določenega zakona, se uporabi interpretacija, ki najučinkoviteje služi največji koristi otroka.

- c) Kot *postopkovno pravilo* to načelo pomeni, da morajo biti postopki odločanja v zvezi z otroki, posamično ali kolektivno, zlasti tisti, katerih cilj je določiti največjo korist otroka ali skupine otrok, pregledni in pojasnjevati morebiten vpliv odločitve na otroka ali ustrezno skupino otrok, pri čemer je treba upoštevati možne kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne posledice.

2) Postopek ugotavljanja največje koristi: od ocene do trajnostne rešitve

10. Dajanje prednosti največji koristi otroka ni le splošno načelo Konvencije ZN o otrokovih pravicah, temveč je to zagotovljeno tudi z Listino EU o temeljnih pravicah (24(2). člen) in je temeljno načelo smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju.¹⁰ Največja korist otroka je zato trdno uveljavljena kot vodilno načelo v civilnih postopkih v državah članicah Sveta Evrope in EU. Da se lahko to načelo upošteva v postopkih odločanja, je treba največjo korist otroka ustrezno oceniti in ji določiti težo. V civilnih sodnih postopkih je postopek ugotavljanja največje koristi otroka namenjen zagotavljanju tega v praksi, tako v vsebinskem kot tudi v postopkovnem smislu.

11. V civilnih sodnih postopkih je pristojni organ sodišče. V kolikšni meri je sodišče pristojno za sprejemanje odločitev o največji koristi otroka je odvisno od narave postopka in okoliščin primera. Med civilnimi sodnimi postopki obstajajo pomembne razlike: v postopkih razveze zakonske zveze so starši tisti, ki so odgovorni za oceno največje koristi svojega otroka, za sprejemanje odločitev in njihovo sprotno prilagajanje v skladu z največjo koristjo otroka. Sodišče je pristojno preverjati, ali so starši pri svojih odločitvah ustrezno upoštevali največjo korist otroka. Glede na okoliščine primera lahko pristojni organ sprejme ukrepe za zagotovitev otrokove koristi, na primer z opredelitvijo začasnih ukrepov, zagotavljanjem izvršitve odločitev ali z napotitvijo staršev na uporabo določenih storitev. V postopkih varstva otrok pa je sodišče odgovorno za vse faze postopka ugotavljanja največje koristi otroka – od ocene in določitve do uresničevanja trajne rešitve, ki je v največjo korist otroka. Starši lahko kljub temu ostanejo odgovorni za nekatere odločitve, ki zadevajo otroka.

12. Določitev največje koristi otroka je postopek v treh fazah:

(a) Ocena največje koristi

13. Ocena največje koristi otroka je postopek, katerega cilj je zbiranje informacij in ugotavljanje dejstev o otroku in družini. Ta postopek predstavlja temelj za sprejemanje odločitev in ukrepov, usmerjenih v zadovoljevanje otrokovih potreb ter zagotavljanje njegovih pravic. Ocena največje koristi otroka je nujno multidisciplinarna in zahteva usklajeno sodelovanje različnih državnih organov, ponudnikov storitev in strokovnjakov.¹¹ Vključuje najmanj:

- prisluhniti otroku;
- oceno otrokovega položaja, ozadja položaja in potreb otroka;
- pregled socialnega stanja in oceno družine, vključno z oceno starševskih zmožnosti;
- oceno tveganja in stopnje varnosti;
- določitev nabora virov podpore, veščin in virov za opolnomočenje ter

¹⁰ Svet Evrope (2010), [Smernice](#) Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, III.B.

¹¹ Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegova največja korist obravnava kot primarno merilo (3. člen, 1. odst), [CRC/C/GC/14](#), 2013, 64. odst..

- zbiranje dokazov, kjer je to primerno, npr. s forenzičnimi pregledi in forenzičnim intervjujem otroka;
- nadaljnje ocene in spremljanje nadaljnjih storitev z namenom omogočanja prilagoditve zagotavljanja storitev v skladu z otrokovo spreminjajočo se situacijo.

14. Strokovnjaki in uradniki, ki sodelujejo pri ocenjevanju največje koristi otroka, bi morali imeti dostop do zbirke na dokazih temelječih metod in orodij, primernih za izvajanje ustreznih ocen. Primer dobre prakse bi bil, da bi se z zakonom določilo dejavnike, ki bi usmerjali oceno največje koristi otroka, z namenom zagotoviti skladnost ocene s pravicami in potrebami otroka.¹²

15. Cilj ocene največje koristi otroka je celovito, natančno in ažurno razumevanje otrokovega položaja, oceno pa uporabiti kot podlago za postopek odločanja, z namenom, da se v odločitvi upošteva pravice in potrebe posameznega otroka ter podpira otroka pri njegovem razvoju.¹³

(b) Odločanje o največji koristi otroka

16. V fazi odločanja so vsi dejavniki, ki so bili ocenjeni in preverjeni v okviru ocene največje koristi otroka, uravnoteženi in ovrednoteni. Ta postopek je lahko zelo občutljiv, saj so si lahko različne pravice, potrebe in interesi v nasprotju. Pri uravnoteženju pravic in potreb otroka, pravic in odgovornosti vsakega starša oziroma katere koli druge stranke, vpletene v zadevo, ter odgovornosti države do otroka in staršev, mora odločevalec dati prednost največji koristi otroka. Odbor za otrokove pravice pojasnjuje, da »imajo otrokove koristi veliko prednost in niso zgolj en od dejavnikov. Zato je treba dati večjo težo tistemu, kar otroku najbolj koristi.«¹⁴

17. Odbor svetuje, da je »namen (...) sprejemanja odločitve o največji koristi otroka zagotoviti polno in učinkovito uresničevanje pravic, priznanih v Konvenciji in njenih Dodatnih protokolih, ter celostni razvoj otroka. (...) Pri uravnoteženju različnih elementov je treba upoštevati starost in zrelost otroka.«¹⁵ Postopek odločanja naj upošteva možne posledice odločitve za otroka, tako v pozitivnem kot negativnem smislu, na kratkoročni, srednjeročni in dolgoročni ravni.¹⁶ Postopek uravnoteženja, katerega cilj je ovrednotiti različne dejavnike, naj upošteva osnovna načela pravic otrok: varnost otroka, pravico otroka, da ga vzgajata starša ter kontinuiteto in stabilnost v skrbi za otroka.¹⁷

18. Glede na občutljivost postopka uravnoteženja bi morala odločitev o največji koristi otroka v civilnih sodnih postopkih natančno pojasniti, kako so bili ustrezni dejavniki ocenjeni, preverjeni in ovrednoteni. Odbor za pravice otroka pojasnjuje, da mora odločitev o največji koristi otroka

¹² Skivenes M. and Sørdsal L. M. (2018), [The Child's Best Interest Principle across Child Protection Jurisdictions](#), *Human Rights in Child Protection* (Načelo največje koristi otroka v različnih pristojnostih varstva otrok, Človekove pravice v varstvu otrok.), str. 59-88. Wenke, D., [Legal instrument on the protection of the best interests of the child in domestic law proceedings by public authorities to limit parental responsibilities or place a child in care](#) (), Študija izvedljivosti, Svet Evrope, 2021.

¹³ Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegove koristi upoštevajo kot glavno vodilo pri odločanju, CRC/C/GC/14, 29. maj 2013, 4. odst. Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 13 (2011) o pravici otroka do svobode pred vsemi oblikami nasilja, CRC/C/GC/13, 18. april 2011, 61. odst..

¹⁴ Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegove koristi upoštevajo kot glavno vodilo pri odločanju, CRC/C/GC/14, 29. Maj 2013, 39. odst..

¹⁵ Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegove koristi upoštevajo kot glavno vodilo pri odločanju, CRC/C/GC/14, 29. maj 2013, 81., 82, 83. odst.

¹⁶ Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegove koristi upoštevajo kot glavno vodilo pri odločanju, CRC/C/GC/14, 29. maj 2013, odst. 6.c.

¹⁷ Visoki komisar Združenih narodov za begunce, Sklad Združenih narodov za otroke, Safe and Sound: Kaj lahko države storijo za upoštevanje največje koristi otrok brez spremstva in ločenih otrok v Evropi, 2014.

»pokazati, da je bila pravica izrecno upoštevana.«¹⁸ Odločitev naj prav tako pojasni, kako je bilo upoštevano in ustrezno ovrednoteno mnenje otroka, ter če otrok ni bil slišan, pojasnjeni razlogi za to.¹⁹

(c) Redni pregled in prilagajanje

19. Namen pregleda in prilagoditve je zagotoviti, da so odločitve, ukrepi in vse storitve, ki se zagotavljajo otroku in družini, smiselne in učinkovite ter da se vsa tveganja ali grožnje za otroka pravočasno prepoznajo in obravnavajo. Faza pregleda in prilagoditve nudi priložnost za podporo družini v procesu postopnega zmanjševanja uporabe storitev. Vzpostavljeni mehanizmi za pregled in prilagoditev bi morali zagotoviti, da se stanje redno ocenjuje in da se ugotovitve pravočasno upoštevajo za ustrezno prilagoditev odločitve, ukrepov in storitev. Pregled in prilagoditev bi se morala nadaljevati tako dolgo, kot je potrebno, da se za otroka doseže trajnostna rešitev, ki temelji na pravicah. Končna ocena mora pokazati, da opredeljena rešitev dejansko predstavlja največjo korist otroka.

(d) Postopkovna varovalke

20. Kadar sodišče ali drug pristojni organ sprejema odločitve o največji koristi otroka v okviru upravnih ali sodnih postopkov, mora zagotoviti, da so vzpostavljene postopkovne varovalke, ki upoštevajo pravice in potrebe posameznega otroka, vključno z morebitnimi posebnimi potrebami otroka. Postopkovne varovalke odražajo načela pravne države in spoštovanja postopka, kot so določena v mednarodnem in evropskem pravu, smernicah in priporočilih.²⁰ Med postopkovne varovalke spadajo zagotavljanje otrokom prijaznih informacij, zagotavljanje možnosti, da so slišani, zagotavljanje skrbništva in pravnega zastopanja ter upravni ali sodni nadzor in možnost pritožbe.

3) Načelo največje koristi otroka kot vodilo načela sorazmernosti

21. KOP določa otrokove pravice, obveznosti državnih organov ter dolžnosti in odgovornosti zasebnih akterjev – tako imenovanih tretjih oseb v skladu s Konvencijo – kot so starši in skrbniki ali zasebni ponudniki storitev.

22. Otrok ima pravico, da zanj skrbijo starši in da ni ločen od družine, razen kadar je to v otrokovo največjo korist (7. in 9. člen KOP). Družinski odnosi se skupaj z otrokovim imenom in državljanstvom štejejo za del otrokove identitete, ki jih mora država varovati in ohranjati (8. člen KOP). V primerih, ko otrok ne živi z enim ali obema staršema, ima pravico da redno vzdržuje osebne stike in neposredno zvezo z obema staršema (9. člen KOP). Te pravice veljajo tudi v primerih čezmejne ločitve družine (10. člen KOP).

23. Starši so primarno odgovorni za vzgojo in razvoj otroka in uživajo določeno stopnjo samostojnosti in diskrecije pri uresničevanju svojih starševskih odgovornosti in dolžnosti. Pri tem je njihova glavna skrb največja korist otroka (18.(1) člen KOP). Če starši ne morejo ali niso na voljo, da bi skrbeli za svoje otroke, se ta odgovornost prenese na zakonitega skrbnika (18. člen KOP). Starši in zakoniti skrbniki so odgovorni za zagotavljanje ustreznih življenjskih pogojev za otrokov fizični, duševni, duhovni, moralni in socialni razvoj, v okviru svojih zmožnosti in finančnih sposobnosti (27. Člen KOP). 5. člen KOP pojasnjuje, da se starševske pravice, dolžnosti in odgovornosti, da

¹⁸Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegove koristi upoštevajo kot glavno vodilo pri odločanju, CRC/C/GC/14, 29. maj 2013, odst. 6.c.

¹⁹ Svet Evrope, [Smernice](#) Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, 2010, IV.D.49.

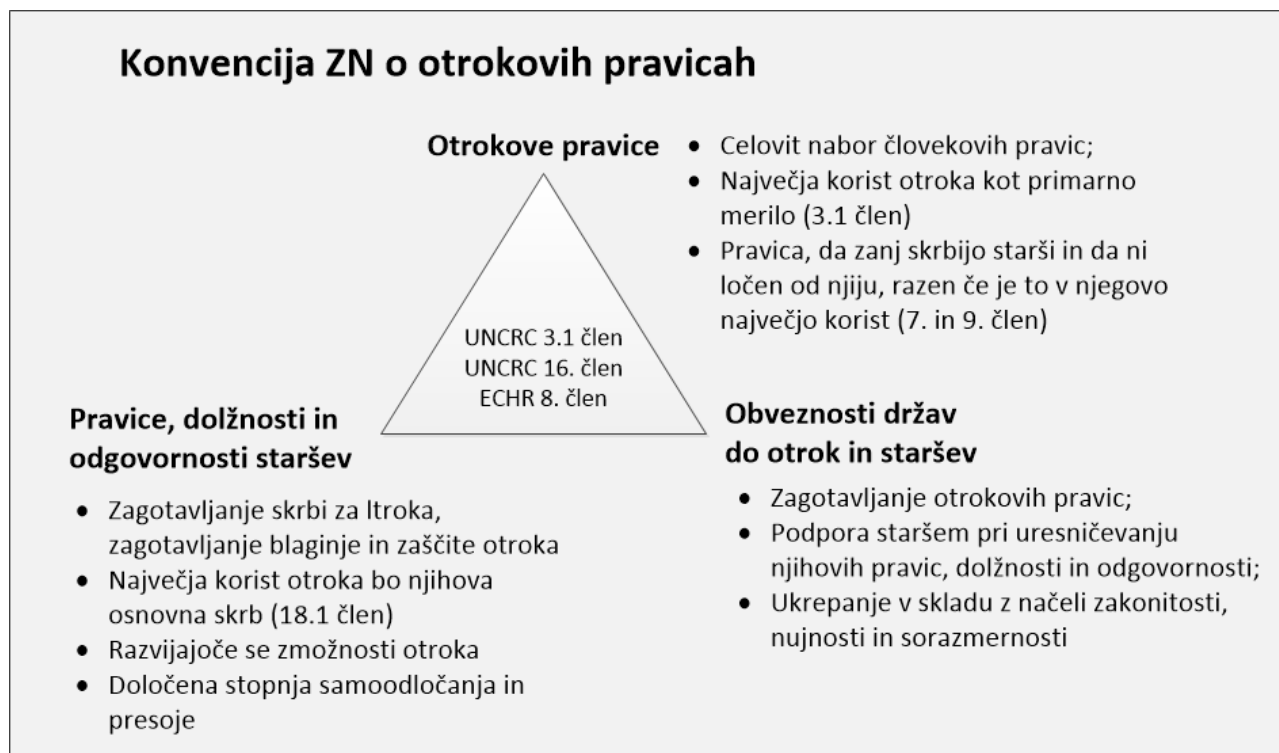
²⁰ Odbor za otrokove pravice, Splošni komentar Št. 14 (2013), 87. odst..

zagotovijo ustrezno usmerjanje in vodstvo, zmanjšujejo v skladu z razvojem otrokove sposobnosti samostojnega razmišljanja in delovanja, presoje in sprejemanja odločitev.

24. Države imajo obveznosti do staršev in otrok. Staršem morajo pomagati pri izvajanju njihovih odgovornosti glede varstva in vzgoje otrok ter posredovati, kadar starši ne izpolnjujejo svojih dolžnosti in odgovornosti. V skladu s 3(2) členom KOP morajo države zagotoviti, da otroci uživajo zaščito in skrb, potrebno za njihovo dobro počutje, ob upoštevanju pravic in dolžnosti staršev. 18. in 27. člen KOP določata starševske odgovornosti in vzporedne obveznosti države, da podpira starše s socialno in finančno pomočjo, ustanovami in službami za varstvo otrok ter drugimi podpornimi programi. 19. člen predvideva razvoj programov socialne podpore za otroke in njihove skrbnike, da bi preprečili in se odzvali na vse oblike nasilja, izkoriščanja in zanemarjanja otrok. 26. člen določa pravico otroka do socialne varnosti. V skladu s 37. členom je okrutno, nečloveško ali ponižujoče ravnanje (ali kaznovanje) otrok prepovedano v vseh situacijah in kontekstih, kot tudi doma, v šoli in drugih ustanovah, ki jih obiskujejo otroci.

25. Pri izvajanju svojih obveznosti do staršev in otrok morajo države spoštovati načelo sorazmernosti in ne smejo posegati v pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja (8. člen EKČP, 16. člen KOP). KOP ureja kompleksno prepletanje pravic, vlog in odgovornosti. Načelo največje koristi otroka ima temeljno vlogo pri zagotavljanju, da državni organi v navedeno pravico posegajo v skladu z načelom sorazmernosti (glej sliko 1).

Slika 1: Največja korist otroka v civilnih postopkih: trikotnik pravic in odgovornosti

4) Evropsko sodišče za človekove pravice: načela, ki izhajajo iz sodne prakse

26. Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) je obravnavalo številne primere v zvezi z največjo koristjo otroka v civilnih postopkih. Običajno so se nanašali na kršitve 8. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), ki se nanaša na pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja. Skozi leta je sodna praksa sodišča oblikovala več

načel, ki so ključna za zagotavljanje največje koristi otroka v civilnih postopkih. Poudarja, da je največja korist otroka vsebinska pravica in da jo je treba določiti skozi ustaljen postopek.

27. Sodišče pojasnjuje, da je namen 8. člena EKČP zaščita posameznika pred arbitrarnim posegom državnih oblasti v zasebno in družinsko življenje.²¹ Glede na trikotnik pravic in odgovornosti v postopkih družinskega prava (glej Slika 1), je zagotavljanje pravice do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja otrok, staršev in drugih družinskih članov, ki jih postopek zadeva, še posebej pomembno in občutljivo.

28. Sodišče je skozi sodno prakso izoblikovalo stališče, da »vzajemno uživanje staršev in otrok predstavlja temeljni element družinskega življenja, domači ukrepi, ki to onemogočajo, pa pomenijo poseg v pravico, ki jo varuje (... 8. člen)«. Vsak tak poseg pomeni kršitev tega člena, razen če je »v skladu z zakonom«, če zasleduje cilj ali cilje, ki je ali so legitimni v skladu z njegovim drugim odstavkom, in se lahko šteje za »nujnega v demokratični družbi«²².

29. Sodišče priznava vlogo organov socialnega varstva pri pomoči osebam v stiski, kar velja tudi v civilnih postopkih, na primer kadar starši ne morejo skrbeti za otroka in zadostiti njegovim potrebam. Organi socialnega varstva so odgovorni za zagotavljanje preventivnih storitev in podpornih programov za družine ter pomoč staršem in otrokom, ki so vključeni v postopke.²³

DEL II.: ŠTUDIJE PRIMEROV

30. Drugi del poročila predstavlja izbor delovnih metod, orodij in modelov storitev, primernih za uresničevanje največje koristi otroka v civilnih postopkih. Pripravljen je na podlagi primerov dobrih praks držav članic in opazovalk Sveta Evrope, temelji na mednarodnih in evropskih standardih ter je podkrepjen z raziskavami ter znanjem in izkušnjami strokovnjakov. Študije primerov so razdeljene v pet glavnih skupin:

1) Smernice in orodja za postopek ugotavljanja največje koristi otroka:

- Pravno svetovanje o oceni največje koristi otroka (Irska)
- Sodelovanje za zaščito otrok in ocena tveganja otrok v stiski (Združeno kraljestvo)
- Osredotočenje na potrebe otrok (Švedska)
- Interdisciplinarne smernice o največji koristi otroka (Avstrija)
- Pet korakov do odločitve v največjo korist otroka (Belgija)
- Postopek določanja največje koristi otroka z upoštevanjem kulture družbe (Finska, Irska)

2) Smernice za zaslišanje otrok v civilnih postopkih:

- Na dokazih temelječi protokoli za izvajanje zaslišanja otrok v sodnih postopkih
- Forenzični intervju otroka: na raziskavah temelječa priporočila Evropskega združenja za psihologijo in pravo
- Družinski sodniki, ki otroka zaslišijo neposredno v civilnih postopkih: primer Nemčije

²¹ Zadeva Ignaccolo-Zenide proti Romuniji, Št. 31679/96, 25. januar 2000, 94. Odst; Zadeva Keegan proti Irski, Št. 16969/90, 26. maj 1994, 49. odst..

²² Med drugim poglejte, Zadeva *Strand Lobben in drugi proti Norveški* [GC], št. 37283/13, 202. odst, 10. september 2019 in Zadeva *K. in T. proti Finski* [GC], št. 25702/94, 151. odst, ECHR 2001-VII.

²³ Zadeva Haddad proti Španiji, št. 16572/17, 18. junij 2019, 68. odst..

- Zaščita otrok: metoda za vzpostavitev partnerstva z otroki in starši v primerih zaščite otrok
- Nacionalne strategije in orodja za sodelovanje otrok in mladostnikov: primer Irske

3) Smernice in orodja za specifične ocene:

- Smernice za sodne izvedence: Smernice Sveta Evrope in primeri držav članic
- Medresorska ocena tveganja za otroke (Finska)
- Presejalna orodja za oceno tveganja otrok in staršev, ki sodelujejo v alternativnem reševanju sporov
- Kontrolni seznam simptomov travme za otroke in majhne otroke

4) Podporne storitve za starše in družine:

- Programi pozitivnega starševstva (Kanada, Estonija in Norveška)
- Družinske skupinske konference (Nizozemska in Norveška)
- Metode družinske terapije
- Orodja za podporo staršem, katerih otroci so žrtve nasilja (Združeno kraljestvo)

5) Storitve podpore za starše in otroke, v primeru razhoda staršev:

- Informacije in svetovanje staršem, ki se razhajajo in njihovim otrokom
- Digitalna informacijska platforma za otroke v primeru razhoda staršev
- Skupinska svetovanja za otroke v primeru razhoda staršev

6) Pravni strokovnjaki, ki delajo z otroki v civilnih postopkih: usposabljanje, specializacija in podpora:

- Pogoji za specializacijo pravnih strokovnjakov: primer Gruzije
- Pogoji za specializacijo družinskih sodnikov, odvetnikov in skrbnikov *ad litem*: primer Nemčije
- Komisija za mlade odvetnike Flamske odvetniške zbornice: primer Belgije
- Napredne študije o mednarodnih otrokovih pravicah: primer Nizozemske
- Specializirano usposabljanje kolizijskih skrbnikov: primer Irske
- Psihološka podpora družinskim sodnikom: Smernice Sveta Evrope in primeri držav članic

1) Smernice in orodja za postopek ugotavljanja največje koristi otroka

31. Razumevanje največje koristi otroka in njeno ustrezno upoštevanje v civilnih postopkih, tako v vsebinskem kot postopkovnem smislu, je zapleten in zelo občutljiv proces, ki zahteva tesno sodelovanje sodišč, socialnih služb, pravnih in drugih strokovnjakov, vključenih v zadevo, pa tudi otroka in njegove družine.

32. Glede na pomemben in potencialno življenjsko spreminjajoč vpliv, ki ga imajo civilni postopki na otroka in družino, ter glede na kompleksnost načela največje koristi otroka, uradne osebe in strokovnjaki potrebujejo specializirano znanje, metode in smernice. Zato so priprava smernic o postopku ugotavljanja največje koristi otroka in zbirke praktičnih orodij za ocenjevanje en od najpomembnejših ukrepov za uresničevanje otrokovih pravic v civilnih postopkih.

33. Več držav članic je razvilo usmerjevalno politiko ter pravne in praktične smernice za postopek ugotavljanja največje koristi otroka, pa tudi posebne metode in orodja:

- Pravne smernice za oceno največje koristi (Irska);
- Skupno delovanje za zaščito otrok (Združeno kraljestvo);
- Osredotočenje na potrebe otrok (Švedska);
- Interdisciplinarne smernice o največji koristi otroka (Avstrija);
- Pet korakov do odločitve v največjo korist otroka (Belgija);
- Strategije za vzpostavitev postopka določanja največje koristi z upoštevanjem kulture družbe (Finska, Irska)

Smernice sodišča za ugotavljanje največje koristi otroka: primer Irske

34. Na Irskem je bil Zakon o otrocih in družinskih razmerjih iz leta 2015 dopolnjen leta 2022 z namenom določanja posebnih dejavnikov, ki naj jih upoštevajo sodišča pri oceni največje koristi otroka. Med državami članicami Sveta Evrope predstavlja irska zakonodaja enega od najcelovitejših in najpodrobnejših primerov pravnih meril za oceno največje koristi otroka. Uporablja se za postopke v zvezi s skrbništvom in postopke razhodov staršev.

35. Seznam dejavnikov, določenih v nacionalni zakonodaji Irske, je izredno podroben in celovit, saj zajema širok spekter otrokovih potreb, pravic otroka, kot jih določa KOP, vključno s pravico, da otrok svobodno oblikuje in izraža svoje mnenje ter da je slišan, pa tudi pripravljenost in sposobnost staršev, da skrbijo za otroka in zadostijo njegovim potrebam, ter druge dejavnike, kot je nasilje v družini.

Skupno delovanje za zaščito otrok: primer Združenega kraljestva

36. V Združenem kraljestvu je »Skupno delovanje za zaščito otrok« (*Working Together to Safeguard Children*) nacionalni dokument s smernicami za postopek ugotavljanja največje koristi otroka v primerih varstva otrok in v civilnih postopkih. Uporablja multidisciplinarni in medresorski pristop. Osrednji del smernic »Ocenjevalni okvir za ocenjevanje otrok v stiski« je bil razvit v kot podlaga za ocenjevanje otrok in njihovih družin, ki potrebujejo podporo. Ocenjevanje je osredotočeno na tri glavne dimenzije: razvojne potrebe otroka, starševske zmožnosti za skrb za otroka in zadovoljevanje njegovih potreb ter družinske razmere in socialno okolje. Metoda je orodje socialnih storitev za ocenjevanje otrokovega položaja v kontekstu družine in skupnosti, ki temelji na ekološkem modelu človekovega razvoja in teorijah otrokovega razvoja.²⁴

Osredotočenost na potrebe otrok (BBIC): primer Švedske²⁵

37. Na Švedskem program »Osredotočenost na potrebe otrok« (*Barns behov i centrum / BBIC*) določa standarde in smernice za socialne delavce za zagotavljanje dobrobiti in skrbi za otroka ter podporo družinam pri varstvu in vzgoji otrok. Splošni cilj programa BBIC je zagotoviti otrokom dostop do podpore in zaščite, ki jo potrebujejo za varno odraščanje. Program ponuja sistemski pristop k zagotavljanju socialnih storitev in strukturira postopek vodenja zadev, ki socialnim delavcem pomaga pri osredotočenju na otrokove potrebe in njegovo situacijo. Program socialnim delavcem svetuje, naj

²⁴ Glej: Bronfenbrenner 1979 Bronfenbrenner, Urie. 1992. "Ecological Systems Theory." In *Six Theories of Child Development. Revised Formulations and Current Issues*, edited by Vasta Ross, 187–201. London: Jessica Kingsley. Jones, David. 2010. "Assessment of Parenting." In *The Child's World: Assessing Children in Need*, edited by Jan Horwath, str. 282–304. London: Kingsley.

²⁵ To poglavje temelji na prispevku Helena Stålhammar, Socialstyrelsen, Švedska, 16. September 2024, kakor tudi: Socialstyrelsen, [Social barnavård i förändring. Slutrapport från BBIC-projektet](#) [Spreminjajoče se socialno varstvo otrok, Končno poročilo iz BBIC poročila], 2008.

zagotavljajo nadaljnjo podporo tudi otrokom, ki dosežejo polnoletnost, in sicer do dopolnjenih 21 let. Program opolnomoča ponudnike storitev, saj jim pomaga pri zagotavljanju kakovosti in skladnosti z zakonskimi predpisi; daje jim pravno varnost pri njihovih dejanjih in odločitvah.²⁶

38. Program BBIC uporablja nekoliko prilagojeno različico Ocenjevalnega okvira za ocenjevanje otrok v stiski, ki je bila najprej razvita v Združenem kraljestvu in ki podrobno ureja postopek ocenjevanja, odločanja in nadaljnega spremljanja, vključno, kjer je to primerno, s pregledom in prilagajanjem odločitev in ukrepov skozi čas.

Interdisciplinarne smernice o največji koristi otroka: primer Avstrije²⁷

39. V Avstriji so delavcem na področju varstva otrok in drugim strokovnjakom, ki delajo z otroki, vključenimi v civilne postopke, na voljo interdisciplinarne smernice o postopku ugotavljanja največje koristi otroka in pripadajoči center digitalnih virov.²⁸ Smernice temeljijo na avstrijskem zveznem Zakonu o varstvu otrok in mladostnikov (138. odstavek) iz leta 2013, ki določa merila za oceno največje koristi otroka. Tako so socialni delavci in strokovnjaki seznanjeni z raziskavami in strokovnimi izkušnjami. Smernice, razvite v okviru prostovoljne pobude, pridobivajo na pomembnosti, vse več deležnikov pa jih je začelo uporabljati v praksi socialnega dela. Avstrijska zvezna dežela Tirolska je bila prva, ki je smernice sprejela kot regionalni standard.

40. Pri delu v skladu z interdisciplinarnimi smernicami so avtorji opazili pomembno spremembo pri ocenjevanju dejavnikov. Tradicionalno so se ocene primerov osredotočale na starševske zmožnosti, kar je pogosto vodilo k prepoznavanju napak ali opustitev staršev kot glavnih groženj za otrokovo blaginjo in varnost. Zaradi takšnega pristopa je bilo delo na primerih osredotočeno na pomanjkljivosti starševstva. Več pozornosti je bilo namenjeno preverjanju, ali obstajajo dokazi za domnevne opustitve staršev in v kolikšni meri je bilo vmešavanje države v družinsko življenje upravičeno na podlagi razpoložljivih dokazov. S smernicami so se ocene začele bolj dosledno osredotočati na potrebe otroka, pri čemer so se kot osnova uporabljala merila za največjo korist otroka, ki so določena v Zveznem zakonu o varstvu otrok in mladostnikov. Ta premik ocenjevanja je navdihnil novo usmeritev urada za mladino pri vlaganju zahtev sodišču. V ospredje so začeli postavljati potrebe otroka in skrb za otroka kot skupno odgovornost, poleg ugotavljanja starševskih zmogljivosti in potreb. Vloge so dosledneje upoštevale družinske vire ter možnosti za aktiviranje dodatnih oblik podpore in odpornosti za družino.

41. Z zagotavljanjem skupnega okvira za ocenjevanje, interdisciplinarne smernice olajšujejo komunikacijo med strokovnjaki za zaščito otrok, pravniki in pravosodjem, drugimi strokovnjaki, vključenimi v primer, pa tudi otroki in starši. Smernice pomagajo okrepiti strokovna mnenja otroških psihologov, ki delujejo kot sodni izvedenci, saj jih usmerjajo k upoštevanju vseh meril največje koristi otroka, kot so določena v zakonodaji. Službe za varstvo otrok so v skladu s smernicami postopoma prevzele vlogo posrednika, usmerjenega v rešitve, namesto vlogo službe, ki poučuje starše.

²⁶ Socialstyrelsen, [Barns behov i centrum](#), BBIC [Otrokove potrebe v ospredju], objavljeno 13. novembra 2018, zadnja posodobitev 20. maj 2024.

²⁷ To poglavje temelji na prispevku Hannesa Henzingerja in Georga Mittererja, avtorjev interdisciplinarnih smernic o največji koristi otroka in ustanoviteljev digitalne platforme, 9. oktober 2024.

²⁸ [Interdisziplinäre Leitlinie Kindeswohl](#) [Interdisciplinarne smernice o največji koristi otroka].

Pet korakov do odločitve v največjo korist otroka: primer Belgije

42. V Belgiji sta Flamski oddelek za kulturo, mladino in medije ter Center za znanje o otrokovih pravicah (KeKi) objavila priročnik za strokovne delavce o tem, kako v petih korakih sprejemati odločitve v največjo korist otroka.²⁹ Priročnik je namenjen strokovnjakom in prostovoljcem, ki delajo na področju zaščite in varstva otrok, mladinskega dela, izobraževanja in pravosodja. Vsebuje tudi smernice za vsakodnevno odločanje v največjo korist otroka. Namenjen je kot pomoč uporabnikom pri razumevanju otrokovih potreb in sprejemanju boljših odločitev z otrokom in za otroka. Priročnik je namenjen neformalnemu in formalnemu odločanju, kot so izbira šole za otroka s posebnimi potrebami; odločanje o namestitvi otroka v alternativno varstvo; upoštevanje mnenja otroka v primeru razhoda staršev; odziv na zlorabo prepovedanih drog pri otrocih v mladinskem centru; ali druge odločitve v zvezi z zdravstvenim varstvom ali prostočasnimi dejavnostmi otrok. Ponuja tudi usmeritve pri odločanju o posameznih otrocih ali majhnih skupinah otrok, kot so bratje in sestre, šolski razredi ali člani mladinskega kluba.

Ključni vidiki za spodbujanje smernic o postopku določanja največje koristi otroka

43. Na podlagi izkušenj držav članic so predlagani naslednji ključni vidiki za zagotovitev urejenega okvira za postopek ugotavljanja največje koristi ter multidisciplinarne in medresorske kulture storitev:

- ***Določitev dejavnikov za oceno največje koristi otroka v zakonodaji***
- ***Spodbujanje multidisciplinarnega in medresorskega sodelovanja kot standarda s pravnimi, političnimi in praktičnimi ukrepi***
- ***Oblikovanje nacionalnih smernic za postopek določanja največje koristi otroka***
- ***Razvoj zbirke ocenjevalnih metod in orodij***
- ***Posvetovanje z otroki, starši, uradniki in strokovnjaki pri pregledu in prilagajanju nacionalnih standardov, smernic in orodij, ki se uporabljajo za določanje največje koristi otroka***

2) Smernice za zaslišanje otrok v civilnih postopkih

44. KOP določa pravico otroka, da je slišan v vseh zadevah, ki otroka zadevajo, vključno v smislu upravnih in sodnih postopkov. Otroci imajo pravico oblikovati in svobodno izražati svoje mnenje, njihova stališča pa se ustrezno upoštevajo v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo (12. člen KOP). Pravica, da je slišan, je splošno načelo konvencije in temeljno načelo otroku prijaznega pravosodja.³⁰

45. Odbor za otrokove pravice v svojem Splošnem komentarju št. 12 (2009) daje smernice o izvajanju pravice do biti slišan. Državam svetuje, naj domnevajo, da je otrok sposoben oblikovati lastno mnenje. Posledično bi morale države zagotoviti, da se otrokovo mnenje sliši o vseh zadevah, ki ga zadevajo, razen v primerih, ko je to v nasprotju z otrokovo največjo koristjo. Kadar se pristojni

²⁹ Oddelek za kulturo, mladino in medije ter Center za znanje o otrokovih pravicah (KeKi), [In 5 Stappen naar een Beslissing in het Belang van het Kind \[V petih korakih do odločitve o največji koristi otroka\]](#), 2021.

³⁰ Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje pravosodju (2010), III.A.; IV.D.3.

organ odloči, da otroka ne bo zaslišal, mora biti odločitev utemeljena na podlagi ocene največje koristi.³¹ Odbor poudarja, da raziskave kažejo, kako »stopnja otrokovega razumevanja ni enotno povezana z njegovo biološko starostjo«. ³² Na tej podlagi Odbor odsvetuje državam, da bi v zakonodaji ali praksi določale starostne omejitve, ki bi omejevale otrokovo pravico, da je slišan.³³

46. Države članice, mednarodna združenja in raziskovalci so razvili posebna orodja in metode, ki olajšajo zaslišanje otroka v civilnih postopkih:

- Na dokazih temelječi protokoli v skladu s katerimi se izvaja zaslišanje otrok v sodnih postopkih;
- Na raziskavah temelječa priporočila Evropskega združenja za psihologijo in pravo o forenzičnem zasliševanju otrok;
- Zaslišanje otrok v civilnih postopkih: smernice za sodnike družinskih sodišč: primer Nemčije;
- Metoda »Znaki varnosti« za vzpostavitev partnerstva z otroki in starši v primerih zaščite otrok;
- Dokumenti Sveta Evrope o sodelovanju otrok: pomoč pri uresničevanju otrokove pravice, da je slišan;
- Nacionalna strategija in priročnik za sodelovanje otrok in mladostnikov: primer Irske.

Na dokazih temelječi protokoli, za izvajanje zaslišanja otrok v sodnih postopkih

47. V Evropi je zaslišanje otrok v sodnih postopkih deležno vse večje pozornosti v okviru razvoja sistema Barnahus in podobnih multidisciplinarnih in medresorskih modelov storitev za otrokom prijazno pravosodje.³⁴ Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje priporočajo uporabo protokolov za zaslišanje, ki upoštevajo različne stopnje otrokovega razvoja, da bi podkrepili veljavnost otrokovih dokazov. Takšni protokoli pomagajo strokovnjakom pri izogibanju sugestivnim ali vodenim vprašanjem in s tem povečujejo zanesljivost otrokove izjave.³⁵

48. Protokol Nacionalnega inštituta za zdravje otrok in človekov razvoj (NICHD), razvit v Združenih državah Amerike, je na dokazih temelječ protokol, za forenzični intervju otrok in se pogosto uporablja v državah članicah Sveta Evrope.³⁶ Na dokazih temelječ protokol pomeni, da je bila učinkovitost protokola dokazana z empiričnimi raziskavami: izboljšuje kakovost intervjuja otroka in omogoča

³¹ Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 12 (2009) o pravici otroka, da je slišan, CRC/C/GC/12, 1. julij 2009, 21. odst..

³² Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 12 (2009) o pravici otroka, da je slišan, CRC/C/GC/12, 1. julij 2009, 29. odst..

³³ Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 12 (2009) o pravici otroka, da je slišan, CRC/C/GC/12, 1. julij 2009, 21. odst..

³⁴ Grejer S. and Wenke D., [Barnahus, evropska pot: Pregledna študija o multidisciplinarnih in medinstitucionalnih modelih otrokom prijaznega pravosodja kot odziv na nasilje nad otroki v državah članicah Sveta Evrope](#), Svet Evrope, 2023.

³⁵ Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje (2010), IV.D.6.71.

³⁶ Lamb, Michael E., Orbach, Y., Hershkowitz, I., Esplin, P.W., Horowitz, D., »A structured forensic interview protocol improves the quality and informativeness of investigative interviews with children: a review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol«, *Child Abuse and Neglect*, Vol. 31, Issue 11-12, November – December 2007, str. 1201-1231.

Ball, E., Ball, J., La Rooy, D., The National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol, Interview guide, 2017. NICHD Protokol, Mednarodni preiskovalni intervju otrok, zasnovan na dokazih, <http://nichdprotocol.com/>.

Grejer S. in Wenke D., [Barnahus, evropska pot: Pregledna študija o multidisciplinarnih in medinstitucionalnih modelih otrokom prijaznega pravosodja kot odziv na nasilje nad otroki v državah članicah Sveta Evrope](#), Svet Evrope, 2023.

izpraševalcu, da omogoči osmišljeno in resnično priložnost, da je otrok slišan, v skladu z njegovo starostjo in stopnjo razvoja ter ob upoštevanju njegovih izkušenj in morebitnih travm.³⁷

Forenzični intervju otrok: na raziskavah temelječa priporočila Evropskega združenja za psihologijo in pravo³⁸

49. Leta 2024 je Evropsko združenje za psihologijo in pravo objavilo sveženj desetih priporočil za usmerjanje razvoja znanstveno utemeljene prakse intervjuvanja otrok. Priporočila temeljijo na najsodobnejših raziskavah o forenzičnih zasliševanjih otrok ter izkušnjah, znanju in dokazih, ki so jih pridobili profesionalni izvajalci forenzičnih intervjujev otrok, ki so žrtve spolnega in/ali fizičnega nasilja. Evropsko združenje za psihologijo in pravo se zaveda, da se forenzični intervjuji otrok izvajajo predvsem v okviru kazenskih postopkov, zato poudarja, da so načela teh protokolov in podana priporočila pomembna tudi za druge primere, kjer so otroci v stiku s pravosodnim sistemom, vključno z zaslišanjem otrok, ki jih zadevajo civilni postopki.³⁹

50. Priporočila so bila razvita ob upoštevanju dejstva, da je otrokova izjava pomemben dokaz v primerih, ko je bilo storjeno ali domnevno storjeno nasilje nad otrokom, in je lahko edini razpoložljivi dokaz v zadevi. Pridobitev natančne in zanesljive izjave otroka je še posebej pomembna za zagotovitev otrokove varnosti in zaščite, kadar je dejanje ali tveganje nasilja akutno, in za preprečevanje neupravičene obsodbe storilca. Kadar je domnevni storilec starš, obstaja tudi tveganje za neupravičeno ločitev družine. Kadar so v okviru postopka za razhod staršev podane obtožbe o spolnem ali drugem nasilju, je lahko razgovor z otrokom odločilen za preiskavo obtožb in sprejemanje odločitev o starševski odgovornosti.

51. Namen priporočil je spodbuditi uporabo na dokazih temelječih protokolov za vse otroke, ki so zaslišani v okviru sodnih postopkov, ne glede na otrokovo starost, kognitivne zmožnosti in socialne veščine.

Sodniki, ki otroka zaslišujejo neposredno v civilnih sodnih postopkih: primer Nemčije

52. Leta 2021 je nemški Zvezni parlament sprejel zakon o boju proti spolnemu nasilju nad otroki, ki je uvedel spremembe civilnega procesnega prava glede varstva otrok in postopkov za skrbništvo. Zakon med drugim določa načelo, da morajo biti otroci zaslišani osebno, ne glede na njihovo starost. Določa tudi posebne pogoje za družinske sodnike in kolizijske skrbnike, vključene v postopke za skrbništvo.

53. Nacionalni svet proti spolnemu nasilju nad otroki in mladostniki je v podporo izvajanju zakona s strani sodnikov družinskih sodišč pripravil praktični vodnik za podporo družinskim sodiščem pri zaslišanju otrok in uporabi meril otrokom prijaznega pravosodja v postopkih.⁴⁰ Praktični vodnik

³⁷ Lamb, Michael E., Orbach, Y., Hershkowitz, I., Esplin, P.W., Horowitz, D., »Structured forensic interview protocols improve the quality and informativeness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol«, *Child Abuse and Neglect*, 2007, 31(11-12): str. 1201–1231.

³⁸ To poglavje temelji na: Korkman, J., Otgaar, H., Geven, L.M., Bull, R., Cyr, M., Herskowitz, I., et al., White paper on forensic child interviewing: research-based recommendations by the European Association of Psychology and Law, *Psychology, Crime & Law*, 2024, str. 1–44.

³⁹ Korkman, J., Otgaar, H., Geven, L.M., Bull, R., Cyr, M., Herskowitz, I., et al., White paper on forensic child interviewing: research-based recommendations by the European Association of Psychology and Law, *Psychology, Crime & Law*, 2024, str. 1–44.

⁴⁰ Nationaler Rat gegen sexuelle Gewalt an Kindern und Jugendlichen [Nacionalni svet proti spolnemu nasilju nad otroki in mladostniki], [Praxisleitfaden zur Anwendung kindgerechter Kriterien für das familiengerichtliche Verfahren](#), *Empfehlung von kinderrechtsbasierten Standards in Kindschaftssachen* [Praktični vodnik za uporabo otrokom prijaznih

temelji na smernicah Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje in Konvenciji ZN o otrokovih pravicah. Namenjen je predvsem sodnikom in vsebuje priporočila za otrokom prijazno organizacijo civilnih postopkov. Uporabljajo ga lahko tudi drugi deležniki, vključeni v postopek, kot so socialni delavci, kolizijski skrbniki in odvetniki, pa tudi sodno osebje.

»Znaki varnosti«: metoda za vzpostavljanje partnerstva z otroki in starši v primerih zaščite otrok

54. Pristop »Znaki varnosti« temelji na vzpostavitvi partnerskega sodelovanja z otroki in starši v pri obravnavi primerov zaščite otrok. Razvil se je v Avstraliji v devetdesetih letih prejšnjega stoletja ter se postopoma razširil po Evropi in drugih delih sveta. Metoda usmerja socialne delavce pri vzpostavljanju partnerskega sodelovanja z otroki in starši pri obravnavi primerov nasilja ali domnevnega nasilja nad otroki. Njen cilj je vključiti otroke v oceno primera in načrtovanje ter okrepiti družine z analizo dejavnikov tveganja, pa tudi virov zaščite, odpornosti in varnosti za otroka in družino. Uporablja se neprekinjeno, od začetka primera do njegovega zaključka. Metodo »Znaki varnosti« uporablja več držav članic Sveta Evrope, kot so Belgija, Irska in Združeno kraljestvo.⁴¹ Na Irskem je Agencija za otroke in družino Tusla sprejela »Znake varnosti« kot nacionalni model prakse.⁴²

55. Metoda vključuje nabor orodij za lažje sodelovanje otrok in zagotavljanje, da so otrokova mnenja osrednjega pomena za obravnavo primera, vključno z ocenami in odločitvami ter ukrepi, ki jih sprejmejo socialne službe. Socialni delavec mora zagotoviti, da otrok razume razloge za sodelovanje socialnega delavca z družino in da ima otrok možnost srečati se s svojim socialnim delavcem in izraziti svoja mnenja. Metoda pomaga socialnim delavcem, da otroku pomagajo izraziti lastna stališča, upoštevajoč otrokovo starost in razvijajoče se sposobnosti ter morebitne izzive, s katerimi se otrok lahko sooča pri sporočanju in izražanju stališč.

Dokumenti Sveta Evrope o sodelovanju otrok: pomoč pri uresničevanju otrokove pravice, da je slišan

56. Priporočilo Odbora ministrov CM/Rec(2012)2 o sodelovanju otrok in mladostnikov, mlajših od 18 let, določa načela in priporočila za spodbujanje otrokove pravice do sodelovanja v vseh okoljih, vključno s skupnostmi, družino in šolami, pa tudi na državni in evropski ravni.⁴³

57. Za okrepitev izvajanja Priporočila je Oddelek za otrokove pravice Sveta Evrope razvil številne dokumente o sodelovanju otrok. Orodje Sveta Evrope za oceno sodelovanja otrok opredeljuje deset kazalnikov, ki jih lahko države uporabijo za pripravo osnovne ocene stanja izvajanja Priporočila, za opredelitev ukrepov, primernih za napredek pri izvajanju, in za merjenje napredka. Orodje za ocenjevanje ima medsektorski značaj, saj ga lahko uporabljajo vsa vladna ministrstva in institucije,

meril v postopkih družinskega sodišča; Priporočilo o standardih, temelječih na otrokovih pravicah, v zadevah skrbništva otrok], 2022.

⁴¹ Signs of Safety (Znaki varnosti), [What is Signs of Safety? \(Kaj so Znaki varnosti?\)](#).

⁴² Wenke, D., [Legal instrument on the protection of the best interests of the child in domestic law proceedings by public authorities to limit parental responsibilities or place a child in care \(Pravni instrument za zagotovitev najboljših interesov otroka v postopkih nacionalnega prava s strani javnih organov za omejitve starševskih pravic ali namestitev otroka v varstvo\)](#), Študija izvedljivosti, Svet Evrope, 2021.

⁴³ Svet Evrope, Priporočilo Odbora ministrov [CM/Rec\(2012\)2](#) o sodelovanju otrok in mladostnikov, mlajših od 18 let, 28. marec 2012. Svet Evrope za mladino, [Priporočilo o sodelovanju otrok in mladostnikov, mlajših od 18 let](#), sprejeto 28. marca 2012.

lokalni organi, ponudniki storitev in pravosodje, pa tudi akademski krogi, civilna družba in organizacije.⁴⁴

58. Priročnik Sveta Evrope o sodelovanju otrok »Prisluhni – Ukrepaj – Spremeni«⁴⁵ je namenjen strokovnjakom, ki delajo z otroki in za otroke, ter zagotavlja smernice za podporo sodelovanju tako posameznih otrok, kot tudi kolektivnemu sodelovanju skupin otrok. Priročnik dopolnjuje orodje za ocenjevanje in smernice za izvajanje Priporočila CM/Rec(2012)2.

Nacionalna strategija in priročnik za sodelovanje otrok in mladih: primer Irske

59. Leta 2015 je Irska začela izvajati Medvladno nacionalno strategijo o sodelovanju otrok in mladih pri odločanju (2015–2020), kar je edinstvena vladna zaveza k sodelovanju otrok.⁴⁶ Irska je bila tudi ena izmed pilotnih držav, ki je leta 2016-2017 uporabila orodje Sveta Evrope za oceno sodelovanja otrok in podala povratne informacije za njegovo dokončno revizijo in dokončanje.⁴⁷

60. Irska agencija za otroke in družino Tusla, je za svoje osebje razvila splošno usposabljanje o sodelovanju otrok in mladih kakor tudi nabor orodij za sodelovanje otrok in mladih v podporo delu na področju zaščite otrok. Nabor orodij za sodelovanje otrok in mladih je namenjen osebju Tusle, z namenom olajšanja participativne prakse pri delu na področju zaščite otrok in mladih ter znotraj organizacije Tusle. Na splošno si ta pristop prizadeva otrokom omogočiti dostop do podpornih storitev, ki so prilagojene njihovim individualnim potrebam in situacijam in na ta način preprečiti potrebo po zakonskih ukrepih služb za zaščito otrok.⁴⁸ Nabor orodij je bil razvit v procesu raziskav, anket in posvetovanj, v katere so bili vključeni osebje in vodstvo Tusle, ključni deležniki, prostovoljne skupine skupnosti ter otroci in mladi.⁴⁹

61. Poleg nabora orodij je Tusla razvila strategijo sodelovanja za otroke in mlade, z namenom vzpostavitve sodelovanja otrok kot medsektorske teme, na vseh ravneh in v vseh storitvah agencije. Nabor orodij in strategija sta bila razvita v okviru širšega Programa za preventivo, partnerstvo in podporo družinam (PPFS, *Prevention, Partnership and Family Support Programme*). Ta program od Agencije za otroke in družino Tusla zahteva, da doseže »spremembo kulture« na vseh ravneh, da bi izpolnila svoje zakonske obveznosti v zvezi z otrokovimi pravicami. To zahteva zavezanost strokovnjakov k izpopolnjevanju, osebnemu razvoju, reflektivni praksi, odprtosti za učenje in rast ter k dialogu s sodelavci in strankami. Zahteva tudi zavezanost in vodstvo na ravni upravljanja, vključno z dodelitvijo in uporabo virov za ustvarjanje participativne organizacije, ki je dobro vodena, varna in učinkovita. Navsezadnje zahteva delitev moči in odgovornosti med odraslimi ter med odraslimi, otroki in mladimi.«⁵⁰

⁴⁴ Otrokove pravice Sveta Evrope, [Child Participation Assessment Tool \(Orodje za ocenjevanje sodelovanja otrok\)](#).

⁴⁵ Svet Evrope, ["Listen – Act – Change" \(Prisluhni – Ukrepaj – Spremeni\)](#), *Council of Europe Handbook on children's participation (Priročnik Sveta Evrope o sodelovanju otrok)*, Anne Crowley, Cath Larkins in Luis Manuel Pinto, 2020.

⁴⁶ Tusla, [Child and youth participation toolkit \(Orodje za sodelovanje otrok in mladih\)](#), 2016.

⁴⁷ Otrokove pravice Sveta Evrope, [Child Participation Assessment Tool \(Orodje za ocenjevanje sodelovanja otrok\)](#)

⁴⁸ Tusla, [Child and youth participation toolkit \(Orodje za sodelovanje otrok in mladih\)](#), 2016, Predgovor.

⁴⁹ Tusla, [Child and youth participation toolkit \(Orodje za sodelovanje otrok in mladih\)](#), 2016.

⁵⁰ Tusla, [Child and youth participation toolkit \(Orodje za sodelovanje otrok in mladih\)](#), 2016, str 6.

Ključni dejavniki za spodbujanje otrokove pravice, da je slišan v civilnih postopkih

62. Na podlagi izkušenj držav članic so predlagani naslednji ključni dejavniki za zagotovitev otrokove pravice, da je slišan, in za spodbujanje sodelovanja otrok, ki jih zadevajo civilni postopki:

- ***Izvesti in posodobiti raziskave o stanju in kakovosti sodelovanja otrok v civilnih postopkih***
- ***Razviti nacionalne smernice in zbirko metod in orodij za posvetovanje z otroki in zaslišanje otrok v civilnih postopkih***
- ***Zagotoviti sistematično usposabljanje uradnih oseb in strokovnjakov glede zaslišanja otrok v civilnih postopkih***

3) Posebna orodja za ocenjevanje

63. Ocena največje koristi otroka je celovit postopek ocenjevanja primera, katerega cilj je zbiranje in ugotavljanje informacij o otroku in družini kot podlaga za odločitve in ukrepe v zadevi. Ocena največje koristi otroka je nujno multidisciplinarna ocena, ki zahteva usklajeno sodelovanje različnih državnih organov, ponudnikov storitev in strokovnjakov. Odbor za otrokove pravice poudarja, da postopek določanja največje koristi otroka temelji na ocenah, ki jih izvaja multidisciplinarna ekipa dobro usposobljenih strokovnjakov z ustrezno udeležbo sodstva.⁵¹

64. Ocena največje koristi otroka vključuje vsaj naslednje specifične ocene za celovito razumevanje otrokovih potreb v smislu njegove družinske situacije in socialnega okolja:

- razgovor ali zaslišanje otroka;
- ocena otrokovega položaja, ozadja položaja in potreb otroka;
- socialna ocena in ocena družine, vključno z oceno starševskih zmožnosti;
- ocena tveganja;
- določanje virov podpore, veščin in virov za opolnomočenje;
- zbiranje dokazov, kjer je to primerno, na primer s forenzičnimi zdravniškimi pregledi in forenzičnim razgovorom z otrokom.

65. Države članice so razvile posebna orodja in metode ocenjevanja za lažji postopek ocenjevanja največje koristi otroka, nekatere smernice pa so na voljo pri Svetu Evrope:

- smernice za sodne izvedence: smernice Sveta Evrope in primeri držav članic;
- medresorska ocena tveganja za otroke (Finska);
- presejalna orodja za oceno tveganj za starše in otroke, ki sodelujejo v alternativnem reševanju sporov;
- kontrolni seznam simptomov travme za otroke in majhne otroke.

⁵¹Odbor za pravice otroka, Splošni komentar št. 14 (2013) o pravici otroka, da se njegova največja korist obravnava kot primarno merilo (3. člen, 1. odst), [CRC/C/GC/14](#), 2013, 64. odst..

Smernice Sveta Evrope za sodne izvedence

66. Leta 2014 je Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ) sprejela Smernice o vlogi sodnih izvedencev v sodnih postopkih v državah članicah Sveta Evrope.⁵² Namen smernic je »zagotoviti referenčni okvir za zakonodajalca, sodnika in vse stranke v tožbi glede vloge tehničnega izvedenca (...), v primerih, ko izvedenca, v postopku sodnega odločanja, napoti sodišče. (...) Namenjene so sporočanju osnovnih načel glede vloge izvedencev v pravosodnih sistemih držav članic Sveta Evrope. Poleg tega opredeljujejo načela, ki pojasnjujejo pravno tolmačenje in uporabo prava v zvezi z delom teh izvedencev med sodnimi postopki. Ta načela veljajo za vse izvensodne in sodne postopke na vseh področjih prava; ne le v civilnih, temveč tudi v kazenskih in upravnih postopkih.«⁵³ (glej okvir 10)

67. Smernice opredeljujejo sodnega izvedenca kot tehničnega izvedenca, ki sodišču zagotavlja svoje znanstveno in tehnično znanje o dejstvih. Izvedenec mora biti neodvisen in nepristranski, zagotavljati skladnost svojega dela in izpolnjevati izjemno visoke standarde strokovnega znanja.⁵⁴ Izvedenci podpirajo postopek sodnega odločanja tako, da pomagajo pri ugotavljanju dejstev kot ključne podlage za sodne odločitve. Izvedenec lahko po navodilu sodnika sam ugotovi dejstva ali pa podpira sodno odločanje v postopku ugotavljanja dejstev s tem, da dopolnjuje sodnikovo znanje. Izvedence lahko imenuje sodišče ali stranke v postopku. Ocena dejstev, ki jih ugotovi izvedenec, je izključno odgovornost sodnika ali drugega sodnega odločevalca.⁵⁵

68. Smernice poudarjajo potrebo po pravilih, ki zagotavljajo pravilen postopek ugotavljanja dejstev in skladnost izvedencev z zahtevanimi visokimi standardi. Pravila je treba pripraviti, utemeljiti in uporabljati z namenom, da se zagotovi ustrezno imenovanje izvedencev s strani sodišča ali strank v postopku in da se zagotovi, da izvedenci delujejo v skladu z ustavnimi načeli. Pravila, ki urejajo delo izvedencev, prispevajo k usmerjenemu poteku sodnega postopka, kar omogoča sprejem odločitve v razumnem roku, hkrati pa urejajo tudi finančni vidik vključevanja izvedencev.⁵⁶

69. V nekaterih državah članicah je bila kakovost izvedenskih mnenj v civilnih postopkih v skladu z družinskim pravom in pravom o varstvu otrok predmet javne in akademske razprave. V Nemčiji je bila na primer ena glavnih izpostavljenih težav povezana s sodnimi odredbami, ki opredeljujejo cilje izvedenskih mnenj. V mnogih primerih so sodniki del sodnih vprašanj in odločanja prenesli na izvedence brez pravne kvalifikacije. Ta praksa ni v skladu z ustavo ter načeli pravne države in poštenega sojenja, ki zahtevajo, da sodnik sprejme lastno presojo v vseh zadevah, o katerih lahko odloča na podlagi lastne pristojnosti. Za odpravo teh tveganj je bil vzpostavljen sklop minimalnih standardov za sodne izvedence.⁵⁷

70. Ustanovljena je bila delovna skupina za razvoj minimalnih standardov, namenjenih izvedencem, ki pripravljajo mnenja v postopkih razhoda staršev in skrbništva, pa tudi sodstvu in odvetnikom.

⁵² Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), Smernice o vlogi sodnih izvedencev v sodnih postopkih v državah članicah Sveta Evrope, CEPEJ(2014)14, December 2014.

⁵³ Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), Smernice o vlogi sodnih izvedencev v sodnih postopkih v državah članicah Sveta Evrope, CEPEJ(2014)14, December 2014, odst. 1.

⁵⁴ Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), Smernice o vlogi sodnih izvedencev v sodnih postopkih v državah članicah Sveta Evrope, CEPEJ(2014)14, December 2014, odst. 1, 6, 10.

⁵⁵ Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), Smernice o vlogi sodnih izvedencev v sodnih postopkih v državah članicah Sveta Evrope, CEPEJ(2014)14, December 2014, 2-5 odst..

⁵⁶ Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), Smernice o vlogi sodnih izvedencev v sodnih postopkih v državah članicah Sveta Evrope, CEPEJ(2014)14, December 2014, 7, 11. odst..

⁵⁷ Bergmann, M., *Zur Qualität familiengerichtlicher Gutachten: Die Pflicht des Sachverständigen zur Überprüfung des richterlichen Beweisbeschlusses im familiengerichtlichen Verfahren [O kakovosti mnenj izvedencev za družinsko pravo: dolžnost izvedenca, da pregleda odločitev sodišča o dokazih v postopkih pred družinskim sodiščem]*, 2018, p. 321.

Namenjeni so zagotavljanju usmeritev za pripravo mnenj ter pomoči sodnikom, odvetnikom, skrbnikom *ad litem* (kolizijskim skrbnikom), strokovnjakom za zaščito otrok ter otrokom in staršem, ki so vključeni v postopke, da bolje razumejo postopek priprave mnenja ter hkrati večji preglednosti postopka samega. Minimalni standardi določajo zahtevo po dokazni in znanstveni podlagi za delo sodnih izvedencev. Spodbujajo sodelovanje vseh vpletenih izvedencev, uradnikov in zasebnikov kakor tudi usposabljanje o minimalnih standardih za spodbujanje njihove razširitve in uporabe.⁵⁸

71. Minimalne standarde je razvila multidisciplinarna in medresorska delovna skupina v sodelovanju s poklicnimi združenji s pravnega, psihološkega in medicinskega področja, Zvezno odvetniško zbornico in Zvezno zbornico psihoterapevtov, s tehnično podporo Zveznega ministrstva za pravosodje in varstvo potrošnikov ter Zveznega sodišča ter državnimi ministristvi za pravosodje.

72. Minimalni standardi pojasnjujejo materialno in procesno pravo, ki ureja izvedenska mnenja v postopkih družinskega prava, ter načela, ki izhajajo iz sodne prakse. Nacionalno pravo ureja kvalifikacije in imenovanje izvedencev ter okoliščine, v katerih lahko izvedenci zavrnejo mandat. Stranke v postopku lahko podajo svoje mnenje o imenovanem izvedencu.

73. Minimalni standardi opredeljujejo vlogo sodnega izvedenca, potrebo po jasnem in zavezujočem mandatu ter kvalifikacije in imenovanje izvedencev. Zahtevajo uporabo objektivnih in na dokazih temelječih metod ter urejajo kakovost izvedenskih mnenj in postopek njihove priprave ter pomagajo sodnikom pri ugotavljanju ali izvedensko mnenje izpolnjuje te standarde in zahteve.

Medresorska ocena tveganja za otroke: primer Finske⁵⁹

74. Ocena tveganja je ena izmed ključnih ocen, ki jih je treba opraviti v postopku ugotavljanja največje koristi otroka. Ocene tveganja se uporabljajo v civilnih in kazenskih postopkih ter pri zagotavljanju storitev, za razumevanje tveganja, s katerimi se sooča otrok po nasilju ali kadar obstaja sum nasilja ali kadar se otroci štejejo za ogrožene zaradi sporov ali drugih izzivov v njihovi družini ali skupnosti. Medresorske ocene ponujajo še posebej celovit pristop k ocenjevanju tveganj za otroka.

75. Ocene tveganja so obvezen ukrep v skladu s Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini iz leta 2011 ter o boju proti njima (51. člen). Skupina strokovnjakov za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (GREVIO) je državam pogodbenicam predlagala, naj razvijejo standardiziran postopek za ocene tveganja, ki bi moral biti sestavni del sodnih postopkov.⁶⁰

76. Finski inštitut za zdravje in socialno varstvo je sodeloval z Nacionalnim policijskim odborom pri razvoju modela Lasta-seula, medresorske metode za oceno tveganja v primerih nasilja nad otroki, ki jih preiskuje policija. Metoda policiji omogoča sprejemanje premišljenih odločitev o tem, ali naj se sproži kazenski postopek, ali bi bili centri za varstvo otrok bolje pripravljeni za obravnavo primera. Omogoča tudi usklajeno zagotavljanje storitev za izgradnjo varnostne mreže okoli otroka in družine.

⁵⁸ Zvezna republika Nemčija, Ministrstvo za pravosodje, [Mindestanforderungen an die Qualität von Sachverständigengutachten im Kindschaftsrecht](#) [Minimalne zahteve glede kakovosti strokovnih mnenj na področju prava skrbništva nad otroki], 2. izdaja, 2019, str. 1-3.

⁵⁹ To poglavje temelji na prispevku (ki bo dodan naknadno), kakor tudi: Fadjukoff, M., Ellonen, N., *Lapsirikosasioiden moniammatillinen esikäsittely huomioitava lainsäädännössä* [Primeri zlorabe otrok, multidisciplinarno predhodno zdravljenje, ki ga je treba upoštevati v zakonodaji], Kratek povzetek politike 2023, str.39.

⁶⁰ Kostopoulou, Maria-Andriani, *Delo GREVIO pri spodbujanju ocen tveganja v skladu s Konvencijo Sveta Evrope iz Istanbula*, Predstavitev na temo »Preprečevanje sekundarne in ponavljajoče se viktimizacije otroških žrtev kaznivih dejanj: Ocene tveganja in rešitve v največjo korist otroka«, E-PROTECT II Mednarodna delavnica, 24 Marec 2021.

Ta metoda policiji, organom za zaščito otrok in drugim državnim organom ali službam, vključenim v primer, pomaga pri strukturirani in čim hitrejši izmenjavi informacij o otroku.

77. Postopek ocene tveganja je sestavljen iz predhodne ocene, ki temelji na polstrukturiranem obrazcu za oceno tveganja, in medresorskimi sestanki za oceno primera in sprejemanje odločitev. Ocena tveganja Lasta-seula zajema 18 dejavnikov tveganja, povezanih s starši, odnosom med otrokom in staršem, družinskimi razmerami in otrokom. Dejavniki lahko kažejo na tveganja, kot so predhodna uporaba storitev s strani otroka ali družine ali ponavljajoče se odsotnosti z obiskov zdravstvenega varstva, posebne značilnosti otroka in staršev, na primer, če starši odobravajo ali zavračajo uporabo telesnega kaznovanja. Prav tako se lahko kažejo na klinične diagnoze, kot so sumljive poškodbe otroka, pa tudi zloraba substanc ali duševne motnje starša.

78. Obrazec za oceno Lasta-seula se uporablja na medresorskih sestankih, sklicanih v Barnahusu, na katerih sodelujejo policija in tožilec, službe za varstvo otrok in zdravstvene službe. Informacije, zbrane z metodo Lasta-seula, se uporabljajo pri skupnem odločanju.

Presejalna orodja za oceno tveganj za starše in otroke, ki sodelujejo v alternativnem reševanju sporov

79. Družinska mediacija in drugi postopki alternativnega reševanja sporov (ARS) se lahko uporabljajo med postopkom ali namesto njega. Postopki ARS so stroškovno učinkoviti, saj podpirajo starše in družine pri reševanju sporov glede skrbi za otroka ali ločitve staršev. Praviloma mora biti sodelovanje v takšnih postopkih prostovoljno in predmet določenih zaščitnih ukrepov.

80. Preden se primer napoti v mediacijo ali pa se mediacija sprejme, je bistvenega pomena ocena primernosti. Cilj je oceniti sposobnost udeležencev v postopku ARS, da zastopajo in se pogajajo o lastnih interesih in interesih otroka. Ocena ustreznosti vključuje preverjanje z namenom ugotavljanja dejanj in zgodovine nasilja v družini ter posledično zaščito žrtev nasilja pred neprimernim stikom s storilcem v postopku alternativnega reševanja sporov. Presejalna orodja usmerjajo mediatorja ali drugega ARS posrednika pri ugotavljanju, ali je ARS primeren v zadevi, in pri ugotavljanju varnostnih pomislov in neravnovesij moči, zaradi katerih bi bil ARS neprimeren.⁶¹

81. Raziskave so opredelile številne dejavnike, ki povečujejo učinkovitost preverjanja znakov nasilja; zlasti uporabo učinkovitega standardiziranega orodja za preverjanje, robusten postopek preverjanja ter usposabljanje strokovnjakov, ki izvajajo preverjanje in dodeljevanje virov.⁶²

82. V primeru domnevnega nasilja je treba upoštevati več dejavnikov, kot so resnost in pogostost domnevnega nasilja v družini, domnevni storilec in žrtev, fizično in duševno zdravje staršev in otroka ter vsa tveganja ali grožnje.⁶³ Pri preverjanju nasilja mediatorji ne smejo spraševati le o incidentih ali doživetjih nasilja, temveč tudi o čustveni zlorabi in o stopnji strahu, ki jo je starš čutil ali še vedno

⁶¹ Ta del besedila temelji na dveh ključnih virih: McCutcheon, R., »Addressing domestic violence in mediation: the need for more uniformity and research«, *Harvard Negotiation Law Review*, 2021.

Holtzworth-Munroe, A., Beck, C.J.A., Applegate, A., »The Mediator's Assessment of Safety Issues and Concerns (MASIC): A Screening Interview for Intimate Partner Violence and Abuse Available in the Public Domain«, *Family Court Review*, 48(4), str. 646-662.

⁶² McCutcheon, R., »Addressing domestic violence in mediation: the need for more uniformity and research«, *Harvard Negotiation Law Review*, 2021.

⁶³ Hague Conference on Private International Law, Mediation, Guide to good practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction (Haaška konference o mednarodnem zasebnem pravu, Mediacija, Vodnik po dobri praksi v skladu s Haaško konvencijo z dne 25. oktobra 1980 o civilnopravnih vidikih mednarodne ugrabitve otrok), 2012, str. 72-77.

International Social Service, Charter for International Family Mediation Processes, a collaborative process (Mednarodna socialna služba, Listina o mednarodnih postopkih družinske mediacije – sodelovalen postopek), 2017, str. 5-7.

čuti. Raziskave so pokazale, da so osebe, ki so doživele nasilje v družini, občutile strah ne le pred fizičnim nasiljem, temveč tudi pred verbalno, psihološko in čustveno zlorabo, pri čemer so bili učinki vsakodneвне zlorabe pogosto bolj travmatični in dolgotrajni kot posledice fizičnih napadov.⁶⁴

83. Mediatorjeva ocena varnostnih vprašanj in pomislekov (MASIC) se uporablja v več državah članicah Sveta Evrope, na primer v Belgiji in na Nizozemskem.⁶⁵ MASIC pomaga mediatorju skozi osebni razgovor z vsakim od staršev, da oceni prisotnost in pogostost kazalnikov, povezanih z različnimi oblikami nasilja v družini ter oceni primernost mediacije ali drugega alternativnega reševanja sporov glede na ugotovljeno specifično obliko nasilja. Orodje preverja sedem oblik nasilja in vključuje oceno tveganja: psihična zloraba, prisilno in nadzorno vedenje, grožnje s hudim nasiljem, fizično nasilje, hudo fizično nasilje, spolno nasilje in zalezovanje.⁶⁶

Kontrolni sezname simptomov travme za otroke in majhne otroke

84. Otroci, ki se znajdejo v civilnih postopkih, lahko doživijo stres ali nasilje, kar lahko povzroči negativne posledice takoj pa tudi kasneje. Uradne osebe in strokovnjaki, ki delajo z družinami v civilnih postopkih, potrebujejo usposabljanje, veščine, dovolj časa in dovzetnosti za čustva in občutke otrok, da otrokom pomagajo spregovoriti o svojih izkušnjah in čustvih, ki jih skrbijo, ter razkriti nasilje. Kontrolni sezname simptomov travme za otroke in majhne otroke so znanstveno podprta orodja, ki pomagajo prepoznati takšne izkušnje in ali so le-te povzročile travme. Raziskave so dokazale zanesljivost in veljavnost kontrolnih seznamov pri prepoznavanju simptomov otroške travme. Strokovnjakom iz klinične prakse pomagajo prepoznati simptome, kot so posttravmatski stres, tesnoba, depresija, jeza, disociacija in spolne skrbi, ter določiti najprimernejšo obliko in osredotočenost zdravljenja.⁶⁷

85. Metoda kontrolnega seznama simptomov travme je oblikovana za otroke, stare tri leta in več. Sestavljena je iz vprašalnika za samoocenjevanje, primerne za otroke, stare od 8 do 17 let, ter poročila za starše ali skrbnike. Klinični strokovnjak je sposoben oceniti veljavnost odgovorov in s tem tudi prepoznanih simptomov ter stopnjo seznanjenosti odgovarjajočega starša ali skrbnika z otrokom.⁶⁸ Kadar se v določenem primeru ugotovijo simptomi travme, bodo potrebne nadaljnje ocene in preiskave, da se ugotovijo otrokove potrebe in morebitne izkušnje z nasiljem.

⁶⁴ Bagshaw, D., Disclosure of Domestic Violence in Family Law Disputes: Issues for Family and Child Mediators, Conflict Management Research Group, University of South Australia, 2001. Citirano v: Parkinson, L., Family Mediation, Fourth edition, Lexis Nexis, 2020, str. 67-68.

⁶⁵ Glej na primer: Elpida, [The MASIC method, Structured research on intimate partner violence](#). Conflictsheiding [Ločitve z visokim konfliktom], MASIC training: Gestructureerd onderzoek naar partnergeweld [[Usposabljanje MASIC: Strukturirano raziskovanje nasilja med intimnimi partnerji](#)], 2024.

⁶⁶ Pokman, V., Rossi, F.S., Holtzworth-Munroe, A., Applegate, A.G., Beck, C.J.A., D'Onofrio, B.M., »Mediator's Assessment of Safety Issues and Concerns (MASIC): reliability and validity of a new intimate partner violence screen«, *Assessment*, 21(5), 2014, str. 529-542.

⁶⁷ Nilsson, D., Gustafsson, P.E., Svedin, C.G., The psychometric properties of the Trauma Symptom Checklist for Young Children in a sample of Swedish children, *European Journal of Psychotraumatology*, 2012, (3).

⁶⁸ Briere, J., Johnson, K., Bissada, A., Damon, L., Crouch, J., Gil, E., Hanson, R., Ernst, V., The Trauma Symptom Checklist for Young Children (TSCYC): reliability and association with abuse exposure in a multi-site study, *Child Abuse & Neglect*, 25, 2001, 1001-1014, str. 1004.

Ključni vidiki za spodbujanje na dokazih temelječih orodij za ocenjevanje, ki so prilagojena otrokom, v civilnih postopkih

86. Na podlagi izkušenj držav članic so za spodbujanje na dokazih temelječih orodij za ocenjevanje, ki so osredotočena na otroka, za postopek določanja največje koristi predlagani naslednji ključni vidiki:

- *Razvoj zbirke specifičnih metod in orodij za ocenjevanje, temelječih na raziskavah in dokazih in se uporabljajo v postopku ocenjevanja največje koristi*
- *Sodišča bi morala imeti možnost sprožiti multidisciplinarne in medresorske storitve za ocenjevanje*
- *Vzpostavljeni bi morali biti standardi in načela kakovosti, ki bi tehnično usmerjali strokovna mnenja v civilnih postopkih*
- *Metode ocenjevanja tveganja bi morale temeljiti na multidisciplinarnem in medresorskem pristopu*
- *Uradne osebe in strokovnjaki bi morali biti usposobljeni za uporabo razpoložljivih ocenjevalnih orodij ob uporabi multidisciplinarnega pristopa*
- *Vzpostavitev presejalnih orodij, ki bi omogočila učinkovito prepoznavanje nasilja in travm*
- *Nadaljevanje raziskav in evalvacij za oceno učinkovitosti in primernosti ocenjevalnih orodij, pri čemer je treba uporabiti na otroka osredotočen in na pravicah temelječ pristop*

4) Podporne storitve za otroke, starše in družine

87. Družine, ki jih zadevajo civilni postopki, bodo verjetno potrebovale podporo in imele koristi od storitev, namenjenih njihovim potrebam, na primer za reševanje sporov glede razhoda staršev ali varstva otrok. Države članice in opazovalke Sveta Evrope so zasnovala številne podporne storitve za otroke, starše in družine, kot so:

- programi pozitivnega starševstva,
- družinske skupinske konference,
- metode družinske terapije,
- podporne storitve za starše, katerih otrok je žrtev nasilja.

Programi pozitivnega starševstva

88. Leta 2006 je študija Združenih narodov o nasilju nad otroki priporočila, naj vlade izvajajo programe starševstva, temelječe na dokazih in na človekovih pravicah, ki staršem omogočajo boljše

razumeti otrokov razvoj, pristope nenasilne discipline, reševanje problemov in obvladovanje konfliktov.⁶⁹

89. V državah članicah Sveta Evrope je starševstvo priznано kot področje javne politike, saj imajo starši, družbe in države skupni interes za zdrav razvoj otrok, države pa so se zavezale, da bodo starše podpirale pri vzgoji njihovih otrok.⁷⁰ Priporočilo Odbora ministrov Sveta Evrope (2006)19 o politični podpori pozitivnemu starševstvu⁷¹ je bilo razvito na podlagi razumevanja, da bodo starši verjetno pozdravili nekaj pomoči pri vsakodnevnem varstvu otrok, na primer pri obvladovanju stresa, obvladovanju jeze ali sprejemanju odločitev. Priporočilo določa načela pozitivnega starševstva in smernice za politično podporo.⁷²

90. Pozitivno starševstvo se nanaša na starševsko vedenje, ki temelji na največji koristi otroka, je vzgojno, opolnomočujoče in nenasilno. Otrokom daje občutek priznanja in usmerjanja ter postavlja meje, ki omogočajo otrokov poln razvoj.⁷³ Koncept pozitivnega starševstva je tesno povezan s spoštovanjem otrokovih pravic ter pravic, dolžnosti in odgovornosti staršev, pa tudi z obveznostmi držav do otrok in staršev, v skladu s KOP.⁷⁴

91. Glede na širok obseg podpore pozitivnemu starševstvu in njegovo pravno podlago, ki temelji na mednarodnih standardih in standardih Sveta Evrope⁷⁵, Priporočilo Odbora ministrov poudarja potrebo po medsektorskem in usklajenem pristopu, ki obsega vrsto ukrepov, kot so ukrepi družinske politike, vključno s politikami socialnega varstva, dela in zaposlovanja, podpornimi storitvami za starše in otroke, ozaveščanjem in vključevanjem otrokovih pravic v oblikovanje politik.⁷⁶

92. Nekateri programi starševstva izstopajo, saj so bili razviti na podlagi raziskav in dokazov ter se uporabljajo v državah članicah in po vsem svetu: program Pozitivna disciplina v vsakdanjem starševstvu in Mednarodni program za razvoj otroka kot primera programov, ki temeljijo na pravicah, ter program Neverjetna leta kot primer vedenjskega programa. Na voljo je veliko več mednarodnih programov.⁷⁷

a. Program pozitivne discipline v vsakdanjem starševstvu⁷⁸

93. Program Pozitivna disciplina v vsakdanjem starševstvu (PDEP) je program starševstva, ki temelji na pravicah in je primeren za široko ciljno skupino staršev z univerzalnimi ali specifičnimi potrebami. Uporablja se v več kot 30 državah po svetu in je bil pozitivno ocenjen v državah z visokim, srednjim in nizkim indeksom človekovega razvoja. Program je bil »pohvaljen zaradi svojega pristopa

⁶⁹ Pinheiro, P.S., [Svetovno poročilo o nasilju nad otroki](#), Študija generalnega sekretarja Združenih narodov o nasilju nad otroki, 2006, str. 95.

⁷⁰ Svet Evrope, [Politika podpore pozitivnem starševstvu](#), brez datuma, str. 5.

⁷¹ Svet Evrope [Priporočilo \(2006\)19](#) Odbora ministrov držav članic o politiki za podporo pozitivnemu starševstvu, 13. december 2006.

⁷² Svet Evrope, [Politika podpore pozitivnem starševstvu](#), brez datuma, str. 1.

⁷³ Svet Evrope Priporočilo [Rec\(2006\)19](#) Odbora ministrov držav članic o politiki za podporo pozitivnemu starševstvu, 13. december 2006, 1. odst..

⁷⁴ Svet Evrope, [Politika podpore pozitivnem starševstvu](#), brez datuma, str. 2.

⁷⁵ Zlasti Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah in Evropska konvencija o človekovih pravicah, pa tudi revidirana Evropska socialna listina, Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic ter obsežen nabor standardov, ki varujejo otroke pred vsemi oblikami nasilja in izkoriščanja, tudi v domačem okolju, ter sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice. Svet Evrope, [Politika podpore pozitivnem starševstvu](#), brez datuma, str. 5.

⁷⁶ Svet Evrope, Priporočilo [Rec\(2006\)19](#) Odbora ministrov državam članicam o politiki za podporo pozitivnemu starševstvu, 13. december 2006, Preambula.

⁷⁷ Neizčrpen pregled je na voljo v: Urad Združenih narodov za droge in kriminal (UNODC), [Zbirka programov usposabljanja družinskih vešččin, temelječih na dokazih](#), brez datuma.

⁷⁸ To poglavje temelji na prispevku Joan E. Durrant, zaslužna profesorica, Oddelek za znanosti o zdravju skupnosti, Medicinska fakulteta Max Rady, Fakulteta za zdravstvene vede Rady, Univerza v Manitobi, Kanada, 25. julij 2024.

k otrokovim pravicom, celovitosti in široke uporabnosti, zaradi česar je primeren za večino kontekstov in ciljnih skupin, ne glede na nacionalni in družbeno-kulturni kontekst ali ozadje staršev.⁷⁹

94. Program temelji na KOP in določa okvir za disciplino, ki temelji na otrokovih pravicah in petih načelih: nenasilje, spoštovanje otrokovih razvijajočih se sposobnosti, individualnost, sodelovanje in dostojanstvo.⁸⁰ Ta načela se prepletajo celostno skozi celoten program – izražajo se v vsebinah, ki jih posreduje, v jeziku, ki ga uporablja pri govorjenju o otrocih, v modelu reševanja problemov, ki je podlaga pristopa, pa tudi v uporabljeni grafiki. Starši, ki sodelujejo v programu, se seznanijo s KOP, berejo njene člene v preprostem jeziku in raziskujejo njihov pomen za starševstvo. Skozi skrbno vodene razprave in skrbno oblikovane interaktivne dejavnosti se starši postopoma učijo reševati konflikte na način, ki gradi otrokove spretnosti in krepi odnos med staršem in otrokom. Velik poudarek je na tem, da staršem pomagamo videti situacije skozi otrokove oči, da poglobimo njihovo empatijo in spoštovanje do otrok.

95. Izvajalci programa in njihovi udeleženci gredo skozi enak učni proces. Pristop, ki temelji na otrokovih pravicah, usmerja tudi evalvacije programa.⁸¹ Njegova skladnost s pravicami otrok spodbuja sinergijo med vsebinami in cilji programa, njegovimi metodami in nadaljnjim razvojem ter njegovimi učinki. Zato je program PDEP tesno usklajen z načeli Priporočila Sveta Evrope (2006)19.

96. V Kanadi je program staršem pomagal povečati učinkovitost vzgoje otrok in zmanjšati odobravanje telesnega kaznovanja. Evalvacija v 13 državah z visokim, srednjim in nizkim indeksom človekovega razvoja je pokazala, da so starši program dojemali kot ustrezen in učinkovit pri krepitvi odnosa z otroki ter zmanjševanju uporabe telesnega kaznovanja. Študija, izvedena v Avstraliji, na Japonskem in Filipinih, je pokazala, da je program dosegel spremembe v vedenjskih, normativnih in »kontrolnih« prepričanjih staršev kot glavnih dejavnikov spremembe vedenja. Evalvacije so potrdile, da je program koristen in učinkovit pri zmanjševanju telesnega kaznovanja, tudi v državah, kjer je ta praksa družbeno sprejemljiva in se pogosto uporablja.⁸²

b. Mednarodni program za razvoj otrok⁸³

97. Mednarodni program za razvoj otrok (ICDP) je skupinski program starševstva, ki se izvaja v 71 državah po svetu in je trenutno aktiven v 50 državah. Program je primeren za različne kontekste, kot so varstvo otrok, šole in vrtci, podpora družinam, vključno s podporo rejniškim družinam, družinam s staršem v zaporu, prosilcem za azil in družinam priseljencev.⁸⁴

⁷⁹ Svet baltskih držav, [Starševstvo za otroštvo brez nasilja](#), *Pozitivno starševstvo za odpravo telesnega kaznovanja*, 2018, str. 18.

⁸⁰ Durrant, J.E., Stewart-Tufescu, A., What is "discipline" in the age of children's rights?, *International Journal of Children's Rights*, Vol. 25, 2017, str. 359-379, str. 360.

⁸¹ Durrant, J.E., Stewart-Tufescu, A., What is "discipline" in the age of children's rights?, *International Journal of Children's Rights*, Vol. 25, 2017, str. 359-379, str. 368-374.

⁸² Durrant, L.E., Stewart-Tufescu, A., Ateah, C., Holden, G.W., Ahmed, R., Jones, A., Ly, G., Plateau, D.P., Mori, I., Addressing punitive violence against children in Australia, Japan and the Philippines, [Journal of Pacific Rim Psychology](#), Volume 14, e19, 2020, pp. 4, 10. Poglej več: Durrant J.E., Plateau D.P., Ateah C., Holden G., Barker L., Stewart-Tufescu A., Ahmed R., Parents' views of the relevance of a violence prevention program in high, medium, and low human development contexts, *International Journal of Behavioral Development*, 2017, 41, 523–531. Durrant J.E., Plateau D.P., Ateah C.A., Stewart-Tufescu A., Jones A., Ly G., Barker L., Tapanya S., Preventing punitive violence: Preliminary data on the Positive Discipline in Everyday Parenting (PDEP) program, *Canadian Journal of Community Mental Health*, 2014, 33, str. 109–125.

⁸³ Mednarodni program za razvoj otrok, [Welcome to ICDP \(Dobrodošli v mednarodni program za razvoj otrok\)](#), 2024.

⁸⁴ Mednarodni program za razvoj otrok, [Projekti](#), 2024. Mednarodni program za razvoj otrok, [Kronologija glavnih ICDP razvojev](#), 2024. Mednarodni program za razvoj otrok, [Evalvacija programa ICDP](#), 2024.

98. Program je bil razvit na Norveškem v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, organizacija ICDP, ustanovljena leta 1992, pa ga promovira v Evropi in po svetu. Norveški direktorat za otroke, mladino in družinske zadeve koordinira izvajanje programa na Norveškem. Na voljo je kot prostovoljna storitev, udeležba pa je brezplačna. Program je na voljo staršem in drugim skrbnikom otrok vseh starostnih skupin, od novorojenčkov do najstnikov, vendar so skupine vedno sestavljene iz skrbnikov otrok iste starosti, da se lahko osredotočijo na lastnosti in morebitne posebnosti skupine otrok določene starosti.

99. Program je namenjen podpori staršem pri krepitvi odnosa z otrokom in njihove kompetence za skrb kot osnove za ustvarjanje dobrih pogojev za vzgojo in razvoj otroka v varnem, skrbnem in stabilnem okolju. Program temelji na razumevanju, da izboljšano vedenje in komunikacija staršev povečujeta njihovo zaupanje v lastne starševske sposobnosti, vključno z njihovo sposobnostjo razumevanja otroka ter njegovih čustev, potreb in vedenja. To postavlja temelje za pozitivne spremembe v odnosu med staršem in otrokom ter posledično v otrokovem vedenju.⁸⁵

100. Program ICDP je bil pozitivno ocenjen v različnih državah in s strani različnih ciljnih skupin, vključno s strani Svetovne zdravstvene organizacije, in je prejel več nagrad.⁸⁶ Norveški direktorat za otroke, mladino in družinske zadeve je ustvaril spletno platformo »Vsakodnevno starševstvo«, da bi staršem in drugim skrbnikom olajšal dostop do informacij, podpore in nasvetov o starševstvu.⁸⁷

c. **Program starševstva Neverjetna leta: izkušnje Estonije**⁸⁸

101. Program Neverjetna leta je na dokazih temelječ program zgodnje intervencije, ki je namenjen krepitvi starševskih veščin in kompetenc ter spodbujanju vključevanja rejniških staršev v šolanje otrok. Splošni cilj je spodbujati otrokove akademske, socialne in čustvene veščine ter zmanjšati vedenje, za katero se domneva, da prispeva k družinskim konfliktom. Program je namenjen skupinam staršev otrok različnih starostnih skupin: dojenčki, malčki, predšolski otroci in šoloobvezni otroci. Izvaja se 16 tednov, enkrat tedensko. Program vključuje posebne module za otroke z avtističnim spektrom ali jezikovnimi zaostanki. Poleg modulov, namenjenih staršem, obstajajo tudi moduli za učitelje in otroke ter modul za svetovalca na domu, ki se uporablja v povezavi z drugimi moduli.⁸⁹

102. Program Neverjetna leta so razvili v ZDA leta 1983, izvaja se v več kot dvajsetih državah, vključno z državami članicami Sveta Evrope. Program je naprodaj in vključuje paket gradiv za usposabljanje in podporo ter standarde za certificiranje trenerjev in vodij skupin, ki vodijo skupinske

⁸⁵ Brekke, I., Smith, O. R. F., Skjærnsberg, E. E., Holt, T., Helland, M. S., Aarø, L. E., Røysamb, E., Røsand, G.-M., Torgersen, L., Skar, A.-M.S., & Aase, H., Effectiveness of the International Child Development Programme: results from a randomized controlled trial, *Child & Family Social Work*, 2022, 1–15. <https://doi.org/10.1111/cfs.12973>, str. 2, 9, 12.

⁸⁶ Mednarodni program za razvoj otrok, *Projekti*, 2024. Mednarodni program za razvoj otrok, *Kronologija glavnih ICDP razvojev*, brez datuma. Mednarodni program za razvoj otrok, *Evalvacija programa ICDP*, 2024.

⁸⁷ Bufdir [Direktorat za otroke, mladino in družinske zadeve], *Foreldrehverdag [Vsakodnevno starševstvo]*, dostopen 22. oktobra 2024.

⁸⁸ To poglavje temelji na prispevku Liise-Lotte Raag, vodje oddelka za otroke in družine na Ministrstvu za socialne zadeve Estonije, z dne 16. septembra 2024.

⁸⁹ The Incredible Years, An Empower Community Care Organisation (Neverjetna leta, Organizacija Empower Community Care), *Building brighter futures through early intervention programmes (Ustvarjanje svetlejših prihodnosti z programi zgodnje intervencije)*, 2024.

seje staršev in ki so običajno profesionalni terapevti, socialni delavci, medicinske sestre, učitelji ali zdravniki.⁹⁰

103. Neverjetna leta so eden od več programov starševstva, ki se izvajajo v Estoniji. Izvajanje programa predstavlja ukrep nacionalnega načrta za razvoj otrok in družin, ki predvideva na raziskavah in dokazih temelječe preventivne programe, namenjene krepitvi družin. Nacionalni inštitut za razvoj zdravja je razvil spletno stran »Tarkvanem«⁹¹, da bi ponudil pregled izzivov, s katerimi se starši in družine morda soočajo, skupaj z metodami in programi, primernimi za reševanje teh izzivov. Spletna stran ponuja smernice in nasvete za reševanje vsakodnevnih starševskih izzivov in izboljšanje odnosov med starši in otroki v kontekstu razhoda staršev. Ti viri so koristni za usmerjanje pristojnih organov in ponudnikov storitev pri iskanju ustreznih programov za starše, vključene v civilne postopke.

Ključni vidiki za spodbujanje programov starševstva v civilnih postopkih

104. Na podlagi izkušenj držav članic in opazovalk so za spodbujanje programov starševstva, ki temeljijo na otrokovih pravicah, v okviru civilnih postopkov predlagani naslednji ključni vidiki:

- ***Ponujanje programov starševstva v vseh fazah civilnega postopka***
- ***Evidentiranje obstoječih programov in storitev***
- ***Strateško načrtovanje za podporo sistematični uporabi programov starševstva***
- ***Širjenje informacij o razpoložljivih programih starševstva, vključno prek digitalnih platform***
- ***Zagotovljena sredstva za uvajanje programov starševstva in lažji dostop do programov***
- ***Vzpostavitev nacionalne prakse uporabe in vpliva programov starševstva v skladu z mednarodnimi in evropskimi standardi***
- ***Vključevanje programov starševstva v nacionalni mehanizem napotitev na programe podpore in pomoči***

Družinske skupinske konference

105. Metoda družinskih skupinskih konferenc (DSK) izvira z Nove Zelandije in je postala pomembna v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je maorsko prebivalstvo zahtevalo bolj proaktivno vključevanje v procese reševanja konfliktov in odločanja državnih organov v postopkih za zaščito in varstvo otrok. Od leta 1989 je metoda sestavni del novozelandskega sistema varstva otrok. Zakon o blaginji otrok in mladih določa pravico državljanov, ki so zaradi družinskega konflikta ali težav pri

⁹⁰ The Incredible Years, An Empower Community Care Organisation (Neverjetna leta, Organizacija Empower Community Care), [Building brighter futures through early intervention programmes \(Ustvarjanje svetlejših prihodnosti z programi zgodnje intervencije\)](#), 2024.

⁹¹ Tervise Arengu Instituut [Inštitut za razvoj zdravja], [Tarkvanem](#) [Kako biti pameten starš].

varstvu otrok napoteni na organe za varstvo otrok, da najprej sami poskušajo najti rešitev v skladu z največjo koristjo otroka.⁹²

106. Z Nove Zelandije se je metoda razširila po vsem svetu, v države z različnimi družbeno-kulturnimi, političnimi in pravnimi tradicijami. Število dokazov, ki potrjuje njen pozitiven vpliv pri reševanju družinskih sporov in vprašanj glede varstva otrok, pri izboljšanju sodelovanja družin z organi za zaščito otrok ter pri doseganju boljših izidov za otroke, narašča. Raziskave so pokazale, da je metoda dolgoročno stroškovno učinkovita.⁹³

107. Metoda DSK spodbuja k partnerskemu pristopu pri zagotavljanju storitev za otroke in družine. Temelji na razumevanju, da so starši načeloma kompetentni uporabniki storitev, ki lahko rešijo svoje težave s pomočjo svojih socialnih podpornih mrež in po potrebi s strokovno podporo. Koordinatorji metode delujejo kot moderatorji, ki zagotavljajo mentorsko podporo, in ne le kot vodje primerov.⁹⁴

108. Danes se metoda DSK pogosto uporablja in vse bolj promovira v državah članicah Sveta Evrope. Nekatere države članice, kot so Nemčija, Nizozemska in Norveška, pa tudi Severna Irska, so metodo uvedle kot javno storitev in standardizirano orodje za prakso socialnega varstva in varstva otrok. Na Nizozemskem je bil leta 2015 spremenjen Zakon o mladini⁹⁵, da bi državljanom, ki jim pomaga sistem socialnega varstva in varstva otrok, omogočil, da skupaj s svojo socialno mrežo pripravijo načrt za reševanje izzivov, s katerimi se soočajo, in za preprečevanje posegov države v družinsko življenje. V drugih državah se metoda uvaja na lokalni ali regionalni ravni s strani državnih ali nedržavnih akterjev, pogosto v sodelovanju z akademskimi krogi.⁹⁶

109. Strokovnjaki, ki so na Irskem, Nizozemskem, v Združenem kraljestvu in nordijskih državah promovirali metodo DSK, so leta 2003 ustanovili Evropsko mrežo za družinske skupinske konference. Mreža ponuja platformo za izmenjavo znanja, izkušenj in raziskav. Postopoma se je širila v druge evropske države. Danes vključuje predstavnike 19 držav.⁹⁷ Leta 2011 je mreža pripravila dokument glede namena, vrednot in postopkov metode DSK, da bi opredelila skupne standarde in načela. V dokumentu je poudarjeno, da se metoda DSK razlikuje od mediacije in drugih alternativnih postopkov reševanja sporov ali terapevtskih intervencij. Metodo opisuje kot proces, ki si aktivno prizadeva za »sodelovanje in vodenje družinskih skupin pri oblikovanju in izvajanju načrtov, ki podpirajo skrb, zaščito in blaginjo napotene osebe ali oseb, v sistem socialnega varstva ali zaščite otrok«.⁹⁸

110. Nizozemska organizacija Eigen Kracht Centrale promovira metodo DSK na Nizozemskem in jo opisuje kot »pristop, pri katerem ljudje sami določijo smer reševanja problema, predvsem z uporabo virov, ki so jim na voljo v lastnem krogu. Srečanje običajno pomeni prelomnico v osebnem razvoju kot del daljšega procesa. DSK je hkrati tudi trenutek odločanja, način formalizacije odločitev.

⁹² Nova Zelandija, Zakon Oranga Tamariki 1989, [Zakon o blaginji otrok in mladih 1989](#), poglavja 20-38.

⁹³ Glej poglavje »Dokazi o vplivu« spodaj.

⁹⁴ Svet baltskih držav, [Service providers as Champions for Non-Violent Childhoods \(Ponudniki storitev kot zagovorniki nenasilnega otroštva\)](#), *Service provision for children and parents to end corporal punishment (Zagotavljanje storitev za otroke in starše za odpravo telesnega kaznovanja)*, Non-Violent Childhoods Project ([projekt Nenasilno otroštvo](#)), 2018, str. 34.

⁹⁵ Nizozemska, Jeugdwet [Zakon o mladini], Člen 1.1 familiegroepsplan [družinsko skupinski načrt], členi 2.1, 4.1.2, 4.1.3 in 4.1.5, 6.1.10 in 6.2.9.

⁹⁶ Dietrich, A., *Family group conference – a promising intervention in child protection*, Lucerne University of Applied Sciences and Arts – Social Work (Družinska skupinska konferenca – obetavna intervencija na področju varstva otrok, Univerza uporabnih znanosti in umetnosti Lucerne – Socialno delo), brez datuma, str. 2.

⁹⁷ FGC Evropska mreža, [The Network \(Mreža\)](#).

⁹⁸ Eigen Kracht Centrale, [Family group conferences, Purpose, values and processes](#) (Družinske skupinske konference: Namen, vrednote in postopki), 2012, str. 1.

Konferenca je namenjena spodbujanju in podpori samoupravljanja ljudi, kolikor je mogoče. Oni opredelijo postopek in smer svoje poti, da bi bolje obvladali svoje življenje.«⁹⁹

111. Metoda DSK temelji na načelih demokratičnega državljanstva in spodbuja državljane, da načrtujejo in sprejemajo odločitve s podporo ljudi, ki so jim blizu, da bi rešili težke situacije in krizne trenutke, s katerimi se soočajo, da bi preprečili posege države v družinsko življenje ali zmanjšali raven posegov. Ta pristop zahteva premik moči v sistemih javnega socialnega varstva in varstva otrok ter podlago za zaupanje v državljane kot kompetentne uporabnike storitev.¹⁰⁰

112. V kontekstu zaščite otrok metoda DSK vključuje družine v strukturiran proces z namenom aktiviranja virov znotraj družine in njene socialne mreže za reševanje družinskih konfliktov in težav pri skrbi za otroka in zadovoljevanju njegovih potreb. Metoda se lahko uporablja za izboljšanje dobrobiti otrok in njihovo zaščito pred telesnim kaznovanjem ali drugim nasiljem ter za krepitev starševskih zmožnosti za zadovoljevanje potreb otroka.

113. DSK se lahko uporablja za reševanje vprašanj v zvezi z največjo koristjo otroka tudi v številnih drugih kontekstih, na primer v soseski, v vrtcih ali šolah kot del šolske socialne službe, v svetovalnih centrih za družine ter v postopkih razveze oziroma razhoda staršev in urejanja skrbništva. DSK se lahko uporablja kot metoda korektivne pravičnosti za izboljšanje odnosov med mladoletnimi storilci in žrtvami kaznivih dejanj. Metoda je primerna za situacije, ko se družine soočajo s kompleksnimi izzivi.

114. DSK lahko pomagajo preprečiti sproženje postopkov skrbništva in namestitvev otroka v alternativno varstvo ter rešiti konflikte, ki se pojavijo med postopkom ali pri izvajanju odločitev pristojnega organa. Zaradi sistematičnega in na rešitve usmerjenega pristopa, ki opolnomoči posameznika in aktivira njegovo socialno podporno mrežo, je metoda primerna za uporabo v različnih družbenih in kulturnih kontekstih ter z različnimi skupinami prebivalstva, vključno z migranti in manjšinami ali avtohtonimi skupinami.¹⁰¹ DSK so lahko primerne v situacijah, ko so družinski člani uporabili nasilje nad otrokom ali nad odraslimi v družini.¹⁰²

115. DSK so lahko učinkovite pred, med in po civilnem postopku ter v različnih fazah postopka. V vseh primerih mora biti uporaba metode zakonsko urejena, da se zagotovi, da metoda upošteva pravice in največje koristi otroka ter poklicne etične kodekse.

116. Kadar se DSK uporabljajo kot ukrep v civilnih postopkih, kot so postopki za razvezo staršev in skrbništvo, je potreben nacionalni regulativni okvir, ki določa materialne in procesne pravice otrok in odraslih, vključno z zaščitnimi ukrepi za njihovo udeležbo, pa tudi vlogo socialnih delavcev in koordinatorjev. Na primer, za podporo varnemu in smiselnemu sodelovanju otroka je Nacionalni inštitut za zdravje in socialno varstvo Finske razvil kontrolni seznam, ki temelji na raziskavah in

⁹⁹ van Lieshout, H., *Family group conferences, Vision, roots, implementation, practice and research* (Družinske skupinske konference: Vizija, korenine, izvajanje, praksa in raziskave), 2024, str. 1.

¹⁰⁰ van Lieshout, H., *Family group conferences, Vision, roots, implementation, practice and research* (Družinske skupinske konference: Vizija, korenine, izvajanje, praksa in raziskave), 2024, str. 1.

¹⁰¹ Hauri A., Rosch D., Familienrat (Družinska skupinska konferenca) im Spannungsfeld zwischen methodischen Ansprüchen, verfahrensrechtlichen Möglichkeiten und Persönlichkeitsschutz [Družinske skupinske konference na presečišču metodoloških zahtev, možnosti po procesnem pravu in varstva zasebnosti], *Journal of Family Law*, 2018, FamPra 3/2018, str. 677-698, str. 678-679.

¹⁰² Svet baltskih držav, [Service providers as Champions for Non-Violent Childhoods \(Ponudniki storitev kot zagovorniki nenasilnega otroštva\)](#), *Service provision for children and parents to end corporal punishment (Zagotavljanje storitev za otroke in starše za odpravo telesnega kaznovanja)*, Non-Violent Childhoods Project (projekt Nenasilno otroštvo), 2018, str. 34-35.

pomaga socialnim delavcem in koordinatorjem pri zagotavljanju, da so otrokova stališča in potrebe v središču metode družinske skupinske konference.¹⁰³

117. Metoda DSK je danes splošno priznana kot metoda, ki temelji na otrokovih pravicah in je osredotočena na otroka, temelji na raziskavah in dokazih ter prinaša pozitivne rezultate za otroke, družine, skupnosti in državo. DSK ni v osnovi draga metoda, vendar pa njena uvedba na nacionalni ravni z ustreznim okvirom za usposabljanje in koordinacijo zahteva vložek. Dolgoročno pa se je izkazalo, da je metoda stroškovno učinkovita, saj zmanjšuje odvisnost družin od zagotavljanja storitev, preprečuje namestitev otrok v alternativno varstvo in povečuje možnost pravočasne združitve družine po namestitvi. Uvedba DSK v državi se zato šteje za smiselno naložbo.

Ključni dejavniki za spodbujanje družinskih skupinskih konferenc za zagotavljanje največje koristi otroka v civilnih postopkih

118. Na podlagi izkušenj držav članic so predlagani naslednji ključni vidiki za spodbujanje uporabe družinskih skupinskih konferenc v civilnih postopkih:

- **Vzpostavitev multidisciplinarnega in medresorskega partnerstva za pilotno fazo**
- **Imenovanje vodilnega resorja**
- **Razvoj na raziskavah temelječega izvedbenega načrta**
- **Razvoj sistemskega usposabljanja uradnih oseb, strokovnjakov in DSK koordinatorjev**
- **Zagotoviti pravno ureditev in standardizacijo z ustreznimi varovali**

Metode družinske terapije

119. Metode družinske terapije so koristna orodja za podporo staršem in družinam pri reševanju konfliktov, sporov in drugih težav pri skrbi za otroka in zadovoljevanju njegovih potreb. Večdimenzionalna družinska terapija in kombinirana vedenjska terapija staršev in otrok sta še posebej dobro uveljavljeni v državah članicah Sveta Evrope, kot so Belgija, Irska, Nizozemska, Švedska in Združeno kraljestvo. Uporabljata se za podporo staršem in družinam pri zmanjševanju konfliktov in osredotočanju na potrebe in največje koristi otroka. Obe metodi sta primerni za uporabo pred, med in po civilnem postopku, glede na potrebe družine in okoliščine zadeve, vključno s primeri, v katerih je bilo uporabljeno nasilje.

120. Starše in družine lahko na družinsko terapijo napotijo socialni delavci in delavci za varstvo otrok kot preventivni ukrep za obravnavo ugotovljenih tveganj za otroka, na primer kot del intervencijskega načrta pred postopkom. Med postopkom se lahko metode družinske terapije uporabijo za podporo staršem in družinam pri preprečevanju namestitve otroka v alternativno varstvo, napotitev pa lahko opravijo sodišča. V primeru da je otrok nameščen v alternativno varstvo, lahko metode družinske terapije podpirajo proces združitve družine, v skladu z največjo koristjo otroka. V postopkih razhoda

¹⁰³ Svet baltskih držav, [*Service providers as Champions for Non-Violent Childhoods \(Ponudniki storitev kot zagovorniki nenasilnega otroštva\)*](#), *Service provision for children and parents to end corporal punishment (Zagotavljanje storitev za otroke in starše za odpravo telesnega kaznovanja)*, Non-Violent Childhoods Project (projekt Nenasilno otroštvo), 2018, str. 34-35.

staršev lahko pristojni organ od staršev zahteva, da uporabijo družinsko terapijo kot ukrep za obravnavo tveganj za otroka, ki izhajajo iz zelo konfliktnega starševskega spora. Čeprav lahko napotitev v družinsko terapijo sprožijo izvajalci storitev in pristojni organi, je udeležba v družinski terapiji lahko le prostovoljna. Družine pa je treba tudi spodbujati k vključitvi v družinsko terapijo, kadar je to glede na okoliščine primera ustrezno.

Orodja za podporo staršem, katerih otroci so žrtve nasilja (Združeno kraljestvo)

121. V Združenem kraljestvu je Center strokovnega znanja o spolni zlorabi otrok (CSA Center)¹⁰⁴ razvil vrsto praktičnih vodnikov in informativnih videoposnetkov za strokovnjake, s katerimi bodo lahko okrepili znanje, veščine in samozavest pri prepoznavanju znakov spolne zlorabe otrok, pri komunikaciji z otroki o tem ter pri podpori staršem in skrbnikom, v primeru da obstajajo sumi spolne zlorabe otrok.

122. Center financira britansko Ministrstvo za notranje zadeve (Home Office), gostitelj pa je organizacija za varstvo otrok Barnardo's. Deluje z multidisciplinarno ekipo in v partnerstvu z akademskimi ustanovami, lokalnimi oblastmi, zdravstvenimi in izobraževalnimi službami, policijo ter prostovoljnim sektorjem. Leta 2022 je Center izdal svoj »Vodnik za podporo staršem in skrbnikom« za strokovnjake. Vodnik pomaga strokovnjakom pri podpori staršem in drugim skrbnikom v situacijah, kadar je otrok žrtev spolnega nasilja ali kadar obstaja sum na takšno nasilje. S podporo staršem in skrbnikom pri samozavestnem soočanju s takšnimi situacijami bodo le-ti lahko učinkovito podprli okrevanje svojega otroka in celotne družine. Vodnik pojasnjuje vpliv spolnega nasilja na otroka in družino ter ozavešča starša ali drugega skrbnika o pomembni vlogi, ki jo ima pri podpori otroku po nasilju. Prav tako pojasnjuje vlogo družine v procesu otrokovega okrevanja ter kako se lahko v tem procesu zanesejo na strokovno pomoč.

123. Namen vodnika je z zagotavljanjem informacij okrepiti samozavest staršev in skrbnikov ter jim pomagati pri razvoju veščin komunikacije z otroki o spolnem nasilju ali sumu nasilja. Namenjen je tudi socialnim delavcem, učiteljem in drugemu pedagoškemu osebju, policistom, zdravstvenim delavcem, delavcem v prostovoljnem sektorju, mladinskim delavcem, športnim trenerjem, verskim voditeljem in verskim delavcem.

5) Specializirana podpora za starše in otroke v primeru razhoda staršev

124. Civilni postopki lahko povzročijo stres in skrb otrokom in staršem, ki se že tako soočajo s konflikti ali drugimi izzivi. Sodišča in izvajalci javnih storitev se vključujejo v družino in sprejemajo občutljive odločitve, ki vodijo do pomembnih sprememb v vsakdanjem življenju otrok in staršev. Otroci in starši se lahko spopadajo s tesnobo, občutki jeze in izgube, krivde ali sramu, lahko celo občutijo konflikte lojalnosti. Za spopadanje s temi občutljivimi situacijami bodo otroci in starši še kako cenili pomoč in podporo.

125. Otroci bodo imeli koristi od podpore pri razumevanju razlogov za sodni postopek in razumevanju spornih zadev, lastne vloge v postopkih in načina smiselnega sodelovanja. Dostop do otrokom prijaznih informacij, možnosti za izmenjavo z vrstniki, ki so v podobni situaciji, in podpora zaupanja vredne osebe so ključne strategije za pomoč otrokom pri soočanju s težavami ter za izboljšanje njihovega splošnega počutja in odpornosti.

¹⁰⁴ Center strokovnega znanja o spolni zlorabi otrok, [CSA Center](#).

126. Starši bodo imeli koristi od podpore, ki upošteva njihov individualni položaj in potrebe. Programi starševstva, družinska terapija in programi alternativnega reševanja sporov, kot so mediacija in družinske skupinske konference, lahko staršem omogočijo analizo temeljnih vzrokov družinskih konfliktov ali drugih težav, s katerimi se soočajo, izboljšanje komunikacije z drugim staršem in otrokom ter večji poudarek na otrokovih koristih. Starši lahko zahtevajo podporo tudi pri skrbi za otroka in zadovoljevanju njegovih potreb, vključno s primeri kadar so otroci žrtve nasilja.

127. Države članice Sveta Evrope so razvile programe podpore za starše in otroke, ki jih zadevajo civilni postopki v skladu z družinskim pravom, kot so:

- informacije in svetovanje za starše, ki se razhajajo;
- otrokom prijazne informacije o razhodu staršev in skrbništvu;
- skupinska posvetovanja za otroke, ki jih zadeva razhod staršev.

Informacije in svetovanje za starše, ki se razhajajo

128. Kadar se starši ob razhodu ne morejo sporazumeti glede varstva otrok in stikov z njimi, jim bo v pomoč podpora pri osredotočanju na potrebe in največjo korist otroka, zlasti v primerih razhodov, za katere je značilna visoka raven konflikta. Tudi pri sporazumnih razhodih se starši lahko soočajo s težavami pri ustreznem upoštevanju največje koristi otroka v svojem dogovoru. Da bi jim pri tem procesu pomagale, nekatere države članice določajo informativna in svetovalna srečanja, ki se jih morajo starši udeležiti kot predpogoj za uradno potrditev razveze.

129. Avstrijski zvezni zakon, na primer, ureja družinsko svetovanje za starše, ki se razvezujejo. Starši, ki si prizadevajo za sporazumno razvezo, se morajo udeležiti obveznega informativnega in svetovalnega sestanka. Na tem sestanku starši prejmejo informacije o tipičnih potrebah in čustvih otrok staršev, ki se razvezujejo. Svetuje se jim tudi kako lahko otroku pomagajo pri soočanju s situacijo. Sestanek se lahko skliče kot ločen sestanek za vsakega od staršev, skupni sestanek z obema staršema ali skupinski sestanek z drugimi starši. Starša prejmeta potrdilo o svoji udeležbi, ki ga morata predložiti sodišču kot predpogoj za pregled in potrditev sporazuma o sporazumni razvezi.¹⁰⁵

130. Če se starša ne moreta sporazumeti o razvezi, zlasti glede vprašanj o varstvu otrok, starševski odgovornosti in stikih, ali pa se ne strinjata s predhodnimi dogovori o teh zadevah, ali pa v primerih, za katere je značilna visoka raven konfliktov med staršema, ju lahko sodišče napoti na družinsko, starševsko ali pedagoško svetovanje. Namen svetovalnih srečanj je podpreti starše pri izboljšanju komunikacije in sodelovanja, da se lahko osredotočijo na potrebe in največjo korist svojega otroka. Svetovanje poteka zunaj sodišča v varnem in zaščitenem okolju ter ob sodelovanju obeh staršev.¹⁰⁶ Starši morajo kriti stroške informativnih in svetovalnih srečanj, ne glede na to, ali si prizadevajo za sporazumni dogovor ali pa se ne morejo dogovoriti.

131. Urad zveznega kanclerja upravlja digitalno platformo za starše, ki se razhajajo, in ki ponuja izčrpne informacije o teh informativnih in svetovalnih srečanjih, podatkovno zbirko pooblaščenih svetovalcev, na katere se starši lahko neposredno obrnejo, ter standarde kakovosti za starševsko

¹⁰⁵ Bundeskanzleramt [Urad zveznega kanclerja], [Elternberatung vor Scheidung](#) [Svetovanje za starše pred razvezo]. Austria, Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen ([Außerstreitgesetz – AußStrG](#)) [Zvezni zakon o sodnem postopku v pravnih zadevah, ki niso spori], §95 Abs. 1a.

¹⁰⁶ Bundeskanzleramt [Urad zveznega kanclerja], [Familien-, Eltern- oder Erziehungsberatung](#) [Družinsko, starševsko ali izobraževalno svetovanje].

svetovanje, ki jih je razvila multidisciplinarna strokovna komisija. Spletno mesto ponuja informacije v lahko dostopnem jeziku in je na voljo v številnih jezikih.¹⁰⁷

Otrokom prilagojene informacije o razhodu staršev in postopkih glede skrbništva

132. Oddelek za pravice otrok pri Svetu Evrope je pripravil otrokom prilagojena gradiva o različnih temah, povezanih s pravicami otrok, vključno s pozitivnim starševstvom in otroki pod skrbništvom.¹⁰⁸ Ta gradiva se lahko uporabljajo v državah članicah in se lahko prilagodijo nacionalnemu ali lokalnemu kontekstu. Pri pripravi otrokom prilagojenih informativnih gradiv je treba skrbno načrtovati njihovo distribucijo, da bi uradne osebe in strokovnjaki ta gradiva dejavno uporabljali pri komunikaciji z otroki ter da bi otroci in starši do njih lahko dostopali v javnem prostoru.

Digitalne platforme za otroke in starše, v primeru razhoda staršev: primer Nemčije

133. V Nemčiji je Zvezno ministrstvo za družinske zadeve, starejše občane, ženske in mladino sodelovalo s partnerji pri razvoju centrov digitalnih virov, ki zagotavljajo informacije in podporo otrokom in staršem, v primeru razhoda staršev, ter kontaktne podatke ponudnikov storitev, ki ponujajo prilagojene informacije, svetovanje in pomoč. Spletna stran STARK (»močan«) je namenjena staršem, ki se razhajajo, in njihovim otrokom, spletna stran ZANK (»prepir«) pa se osredotoča na čezmejne spore staršev, ki se razhajajo. Obe spletni strani ponujata tudi vire in informacije za strokovnjake, ki delajo s starši in otroki v teh situacijah.

Skupinska svetovanja za otroke v primeru razhoda staršev¹⁰⁹

134. Italijanski neodvisni organ za otroke in mladostnike promovira »gruppi di parola« – »pogovorne skupine« ali »glasovne skupine« – metodo za otroke staršev, ki se razhajajo ali so se že razšli.¹¹⁰ Metoda izvira iz Kanade (»groupe confidences«), kjer se od leta 1993 uporablja kot preventivni program za otroke. Katoliška univerza »Sacro Cuore« s sedežem v Milanu je metodo v Italiji uvedla leta 2005 in jo prilagaja italijanskemu kontekstu; danes univerza promovira metodo po vsej državi v skupnem projektu z neodvisnim organom za otroke in mladostnike, Inštitutom za poglobljeni študij Toniolo in skladom EOS.¹¹¹

135. Univerza vodi center za družinsko svetovanje, ki ponuja štiri do pet ciklov pogovornih skupin na leto, da bi se odzvala na naraščajoče povpraševanje. Univerza že 15 let ponuja magistrski študij družinske mediacije, ki zagotavlja trdno osnovo strokovnega znanja in metodoloških izkušenj za uvajanje metode pogovornih skupin, upoštevajoč njene sinergije z metodami družinske mediacije.

136. Pogovorne skupine so kratkotrajna klinična praksa za otroke, ki temelji na skupinah. Metoda podpira čustveno obravnavo v določenih trenutkih sprememb, ki povzročajo trpljenje, kot so razhodi staršev, izguba družinskega člana ali namestitve v alternativno varstvo. Metoda pomaga izkoristiti vire v sami situaciji ter zaščitne dejavnike za prihodnost. Metoda otroke usmerja pri iskanju besed

¹⁰⁷ Bundeskanzleramt [Urad zveznega kanclerja], [Elternberatung vor Scheidung](#) [Svetovanje za starše pred razvezo].

¹⁰⁸ Svet Evrope, Otrokove pravice, [Otrokom prijazno gradivo](#), 2024.

¹⁰⁹ To poglavje temelji na prispevkih Paole Farinacci, Katoliška univerza »Sacro Cuore« v Milanu, Italija, 12. december 2024.

¹¹⁰ Metoda »gruppi di parola« je bila razvita pod avtorskimi pravicami Centra za družinske študije in raziskave ter Klinične psihološke službe za pare in družine Katoliške univerze v Milanu (Centro di Ateneo Studi e Ricerche sulla famiglia e il Servizio di Psicologia clinica per la coppia e la famiglia dell'Università Cattolica di Milano). Poglej še: Marzotto, C. (ed.), [Gruppi di parola per la cura dei legami famigliari](#), Franco Angeli, 2015. Marzotto, C. (ed.), [I Gruppi di Parola per i figli di genitori separati](#), Vita e Pensiero, 2010.

¹¹¹ Autorità garante per l'infanzia e l'adolescenza [Neodvisni organ za otroke in mladostnike], [Gruppi di parola](#) [Pogovorne skupine], 12 Oktober 2022.

za izražanje čustev v trenutku, ko se pojavijo, da bi se preprečile dolgoročne škodljive posledice. Naslavlja dve različni potrebi: otrokovo potrebo po razumevanju dogajanj in potrebo staršev po vzpostavitvi komunikacije z otrokom. Metoda je osredotočena na otroka in zahteva sodelovanje celotne družine pri iskanju načinov, kako ostati družina kljub pomembnim spremembam, ki jih doživljajo.¹¹²

137. V Italiji metoda pogovornih skupin vključuje otroke dveh starostnih skupin, od 6 do 11 let in od 12 do 15 let. Otroci sodelujejo v nizu srečanj s petimi do osmimi vrstniki iste starostne skupine, katerih starši so se razšli ali so še v procesu razhoda. Skupina se srečuje enkrat tedensko po dve uri v obdobju štirih tednov. Med srečanji otroci s pomočjo posebej usposobljenih moderatorjev svobodno izražajo svoje misli in čustva skozi igro, risanje in pisanje, igranje vlog in druge dejavnosti.

138. Sestanke vodita dva moderatorja, ki sta usposobljena za to metodo. Moderatorja otrokom pojasnita, da bo vse, kar povejo in ustvarijo med srečanji, obravnavano zaupno in ne bo deljeno s starši ali drugimi odraslimi. To pravilo ustvarja vzdušje zaupanja in je pomirjujoče za otroke, ki se pogosto bojijo, da bi izražanje njihovih želja in čustev lahko imelo negativne posledice zanje ali za družino.¹¹³ Preden moderatorja staršem posredujeta otrokovo mnenje, se z vsakim otrokom pogovorita o tem, kaj konkretno lahko delita s starši, kaj pa naj ostane zaupno.¹¹⁴

Ključni vidiki za podporo otrokom, staršem in družinam vključenih v civilne postopke

139. Na podlagi izkušenj držav članic so za spodbujanje podpornih storitev za otroke, starše in družine predlagani naslednji ključni vidiki:

- ***Pripraviti in širiti otrokom prijazne informacije med otroki, starši in strokovnjaki, ki obravnavajo različne vrste postopkov, starostne skupine in zaskrbljenosti***
- ***Zagotoviti lahko dostopne svetovalne storitve za otroke in starše, vključene v civilne postopke. Omogočiti staršem dostop do informativnih srečanj o razvezi ter olajšati napotitev v podporne programe za otroke in starše***

6) Pravni strokovnjaki, ki delajo z otroki v civilnih postopkih: usposabljanje, specializacija in podpora

140. Smernice Odbora ministrov za otrokom prijazno pravosodje določajo otrokovo pravico do lastnega pravnega svetovanja in zastopanja v postopkih, v katerih so ali bi lahko bili interesi otroka v nasprotju z interesi staršev ali drugih strank v postopku. V postopkih razhoda staršev in skrbništva so lahko »druge stranke« nosilci starševske odgovornosti, ki niso otrokovi starši; drugi družinski člani ali, zlasti v postopkih skrbništva, državni organi, kot so službe za socialno varstvo ali varstvo otrok. Kadar so interesi otroka in staršev v nasprotju, mora sodišče ali drug pristojni organ imenovati

¹¹² Caiella, S., [I gruppi di parola: le emozioni hanno voce](#) [Pogovorne skupine: dati glas čustvom], Osservatorio nazionale sul diritto di famiglia, Diritto e processo [Nacionalni observatorij za družinsko pravo, pravo in postopke], Vol. 2, Maj-Avgust 2020, str. 150-152.

¹¹³ Caiella, S., [I gruppi di parola: le emozioni hanno voce](#) [Pogovorne skupine: dati glas čustvom], Osservatorio nazionale sul diritto di famiglia, Diritto e processo [Nacionalni observatorij za družinsko pravo, pravo in postopke], Vol. 2, Maj-Avgust 2020, str. 150-152.

¹¹⁴ Università Cattolica del Sacro Cuore Roma, [Depliant](#), Gruppi di parola, undated.

kolizijskega skrbnika ali drugega neodvisnega zastopnika, ki je zadolžen za zastopanje mnenj in največjo korist otroka.¹¹⁵

141. Smernice določajo, da bi morali imeti otroci dostop do pravne pomoči pod enakimi ali milejšimi pogoji kot odrasli. Odvetniki bi morali biti usposobljeni za zastopanje otrok in jih obravnavati kot polnopravne stranke z lastnimi pravicami. Otroka morajo obvestiti, da zastopajo, slišijo in posredujejo njegova mnenja ter mu razložiti morebitne posledice njegovih mnenj. Države članice bi morale otroku olajšati dostop do odvetnika ali druge institucije ali subjekta, ki je v skladu z nacionalno zakonodajo odgovoren za zastopanje otrok in zaščito otrokovih pravic.¹¹⁶

142. Usposabljanje strokovnjakov je splošni element otrokom prijaznega pravosodja. Usposabljanje bi moralo biti interdisciplinarno in obravnavati pravice in potrebe otrok različnih starostnih skupin ter načine kako prilagoditi postopke njihovim pravicam in potrebam. Strokovnjaki, ki imajo neposreden stik z otroki, kot so odvetniki in kolizijski skrbniki, bi morali biti usposobljeni za komunikacijo z otroki vseh starosti in razvojnih stopenj, z ranljivimi otroki ter z otroki, ki imajo posebne potrebe.¹¹⁷

143. Smernice spodbujajo države članice, naj »razmislijo o vzpostavitvi sistema specializiranih sodnikov in odvetnikov za otroke ter naj vzpostavijo sodišča, na katerih je mogoče sprejemati tako pravne kot socialne ukrepe v korist otrok in njihovih družin«.¹¹⁸

144. Države članice Sveta Evrope imajo različne pristope glede specializacije strokovnjakov, ki zastopajo otroke v civilnih postopkih, ter podpore pri opravljanju njihovih zahtevnih in občutljivih nalog, kot so:

- zakonski pogoji specializacije pravnih strokovnjakov: primer Gruzije;
- zakonski pogoji specializacije družinskih sodnikov, odvetnikov in kolizijskih skrbnikov: primer Nemčije;
- Komisija za mladinske odvetnike Flamske odvetniške zbornice: primer Belgije;
- Poglobljen študij o mednarodnih otrokovih pravicah: primer Nizozemske;
- specializirano usposabljanje kolizijskih skrbnikov: primer Irske;
- psihološka podpora družinskim sodnikom: smernice Sveta Evrope in primeri iz držav članic.

Zakonski pogoj specializacije pravnih strokovnjakov: primer Gruzije

145. V Gruziji je specializacija strokovnjakov, ki delajo z otroki, urejena z zakonom in velja za vse sektorje sistema varstva otrok, vključno s socialnimi službami in pravosodnim sistemom. Specializacija strokovnjakov je načelo Zakonika o otrokovih pravicah in Zakonika o mladoletniškem pravosodju ter eden od elementov, ki opredeljujejo pristop »otrokom prijaznega pravosodja«.¹¹⁹

146. Zakonik o otrokovih pravicah določa specializacijo strokovnjakov kot enega od pogojev za otrokom prijazno pravosodje, ki se doseže postopoma. Strokovnjaki se morajo udeležiti interdisciplinarnega usposabljanja o otrokovih pravicah, potrebah otrok različnih starosti in otrokom

¹¹⁵ Svet Evrope (2010), [Smernice](#) Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, IV.D.2., 37. in 42. odst..

¹¹⁶ Svet Evrope (2010), [Smernice](#) Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, IV.D.2., 38., 39. in 41. odst.. Svet Evrope (2010), [Smernice](#) Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, Pojasnjevalni memorandum, 101. odst..

¹¹⁷ Svet Evrope (2010), [Smernice](#) Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, IV.A.4., 14. in 15. odst..

¹¹⁸ Svet Evrope (2010), [Smernice](#) Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, V.f..

¹¹⁹ Zakon Gruzije, Zakonik o otrokovih pravicah, členi 3.I, 5.5.c, 61, 73, med drugim. Zakon Gruzije, Zakonik o mladoletniškem pravosodju, III. Poglavje.

prijaznem pravosodju, vključno s komunikacijo, ki je prilagojena otrokom. »Institucionalni sistem strokovne specializacije« zagotavlja nadzor kakovosti in etične standarde pri izbiri, usposabljanju, strokovnem razvoju in dejavnostih odvetnikov, tožilcev, policistov, sodnikov, mediatorjev, socialnih delavcev, psihologov in drugih strokovnjakov, ki delajo z otroki in za otroke.

147. III. poglavje Zakonika o mladoletniškem pravosodju se ukvarja s specializacijo uradnih oseb in strokovnjakov, ki delajo z otroki v pravosodnem sistemu. Zahtevana specializacija velja za vse osebe, ki izvajajo postopke mladoletniškega pravosodja ali so stranke v postopku, kot so sodniki, tožilci, policisti, odvetniki, socialni delavci in mediatorji (člen 3.6). Opraviti morajo posebno usposabljanje. Člen 17.3 zahteva, da pristojno sodišče pri zaslišanju otroka v sodnem postopku zagotovi, da je eden od sodnikov specializiran za mladoletniško pravo. To velja za senate sodnikov na okrožnih sodiščih, oddelke pritožbenih senatov na višjih sodiščih in za Vrhovno sodišče Gruzije.

148. Vlada je zadolžena, da z odlokom opredeli standarde strokovne specializacije v sistemu mladoletniškega pravosodja. Visoki pravosodni svet Gruzije je odgovoren za opredelitev standardov za sodnike. (16.3 člen) Odvetniška zbornica Gruzije je odgovorna za opredelitev oblike potrdila o usposobljenosti pravnikov, specializiranih za mladoletniško pravosodje (101. člen). Poleg tega mora služba za pravno pomoč zagotoviti stalno skupino specializiranih odvetnikov, ki so na voljo za zagotavljanje pravne pomoči otrokom (20. člen).

Zakonski pogoj specializacije družinskih sodnikov, odvetnikov in kolizijskih skrbnikov: primer Nemčije¹²⁰

149. Leta 2021 je nemški Zvezni parlament sprejel zakon o boju proti spolnemu nasilju nad otroki, ki je uvedel spremembe civilnega procesnega prava glede varstva otrok in postopkov za skrbništvo. Zakon med drugim določa načelo, da morajo biti otroci zaslišani osebno, ne glede na njihovo starost. Določa tudi potrebne kvalifikacije za družinske sodnike in kolizijske skrbnike, vključene v postopke za skrbništvo.

150. Novi člen 23b(3) Zakona o organizaciji sodišč določa, da morajo imeti sodniki, ki obravnavajo družinske zadeve, izkazano znanje s področja družinskega prava, zlasti skrbniškega prava, postopkovnega prava v družinskih zadevah ter delov prava o varstvu otrok in mladine, ki so potrebni za postopke v družinskih zadevah, prav tako pa tudi izkazano osnovno znanje psihologije, zlasti psihologije otrokovega razvoja, in komunikacije z otroki. Sodnik, katerega znanje s teh področij ni izkazano, sme opravljati naloge sodnika za družinske zadeve le, če se lahko pričakuje, da bo to znanje pridobil v bližnji prihodnosti. Zahteve glede usposobljenosti so bile uvedene, ker sodniki na družinskih sodiščih pogosto sprejemajo odločitve, ki imajo velik pomen za temeljne pravice otrok in staršev, zlasti v primerih skrbništva oziroma v primerih o odločanju o varstvu in vzgoji ter stikih.

151. Zakon o postopkih v družinskih zadevah in v zadevah nepravdne pristojnosti (FamFG) v 158a členu določa pogoje usposobljenosti za kolizijske skrbnike. Ti so odgovorni za zastopanje otroka in uveljavljanje največje koristi otroka v postopku. Pogoji omogočanja zastopanja določajo merila za strokovne in osebne kvalifikacije kolizijskega skrbnika. Na primer, kolizijski skrbnik se šteje za strokovno usposobljenega, če ima osnovno znanje s področja družinskega prava, zlasti skrbniškega prava, postopkovnega prava v zadevah skrbništva ter prava o varstvu otrok in mladine, prav tako pa tudi znanje iz razvojne psihologije otrok in veščine komuniciranja prilagojene otrokom.

¹²⁰ To poglavje temelji na prispevku Barbare Fellberg, Zvezno Ministrstvo za pravosodje, Nemčija, 15. oktober 2024.

Komisija za mladinske odvetnike Flamske odvetniške zbornice: primer Belgije

152. V Belgiji Flamska odvetniška zbornica in njena Komisija za mladinske odvetnike ponujata specializiran tečaj o otrokovih pravicah za odvetnike. Dvoletni tečaj zagotavlja usposabljanje o otrokovih pravicah v skladu z nacionalnim, evropskim in mednarodnim pravom, skupaj z osnovnim usposabljanjem iz otroške psihologije in razvoja. Vključuje praktične komponente usposabljanja o ključnih veščinah, ki jih odvetniki potrebujejo pri zastopanju otrok, kot je komunikacija z otroki. Odvetniki, ki se udeležijo celotnega usposabljanja, so certificirani kot »mladinski odvetniki«.¹²¹

153. Mladinski odvetniki so specializirani za zagotavljanje pravnega svetovanja in zastopanja otrok, ki jih zadevajo postopki razhoda staršev ali skrbništva njihovih staršev zanje, postopki po kazenskem pravu, v katerih so otroci žrtve, priče, osumljenci ali obtoženci, ter pravne zadeve v zvezi s konflikti v družini ali šoli. Vsi otroci so upravičeni do brezplačnega pravnega svetovanja in pomoči specializiranega odvetnika. Neprofitna organizacija Zveza mladinskih odvetnikov na svoji spletni strani ponuja podatkovno zbirko specializiranih mladinskih odvetnikov, ki jo lahko otroci ali njihovi družinski člani uporabijo, da poiščejo in stopijo v stik z odvetnikom v bližini svojega kraja bivanja.¹²² Zveza je prisotna tudi na družbenih omrežjih, informacije o Zvezi mladinskih odvetnikov pa so na voljo na spletnih straneh drugih organizacij in institucij, ki delajo z otroki in za otroke.

154. Odvetniki, ki so prejeli potrdilo o posebnem usposabljanju o mladinskem pravu, ki ga podeljuje Flamska odvetniška zbornica, lahko postanejo člani Zveze mladinskih odvetnikov in se vpišejo v podatkovno zbirko akreditiranih mladinskih odvetnikov, ki je javno dostopna na spletni strani Zveze in otrokom omogoča dostop do specializiranega odvetnika.¹²³

Poglobljen študij o mednarodnih otrokovih pravicah: primer Nizozemske

155. Univerza v Leidnu na Nizozemskem ponuja magisterij prava (LL.M) iz poglobljenega študija mednarodnih otrokovih pravic, edini magisterij prava, specializiran za pravo o otrokovih pravicah v Evropi.¹²⁴ Program združuje poglobljeni študij o otrokovih pravicah z različnih področij prava, kot so civilno in kazensko pravo, humanitarno in migracijsko pravo, mednarodno pravo o človekovih pravicah in mednarodno zasebno pravo.

156. Poglobljeni študij mednarodnih otrokovih pravic ponuja večplasten študijski program, ki obravnava otrokove pravice v sistemu upravljanja na več ravneh, vključno z mednarodnim, regionalnim in nacionalnim pravom, z uporabo interdisciplinarnega pristopa. Ena od komponent programa se osredotoča na otrokove pravice v pravosodnem sistemu. Druge komponente se osredotočajo na otrokove pravice v družini, pri migracijah in digitalnih tehnologijah.

Specializirano usposabljanje za kolizijske skrbnike: primer z Irske

157. Na Irskem nevladna organizacija Barnardo's izvaja specializirano kolizijskih skrbnikov za otroke, ki so vključeni v pravne postopke, vključno z razvezo staršev in postopki za namestitvev otrok v alternativne namestitve. V skladu z irskim Zakonom o otrocih sodnik odloči, ali naj otroka v določenem primeru zastopa kolizijski skrbnik, in imenuje osebo, ki bo opravljala to vlogo. Stranke v postopku lahko vložijo zahtevo za imenovanje kolizijskega skrbnika. Barnardo's vodi podatkovno

¹²¹ Unie van Jeugdadvocaten [Zveza mladinskih odvetnikov], [Home\(jeugdadvocaat.be\)](http://Home(jeugdadvocaat.be)).

¹²² Unie van Jeugdadvocaten [Zveza mladinskih odvetnikov], [Home\(jeugdadvocaat.be\)](http://Home(jeugdadvocaat.be)).

¹²³ Unie van Jeugdadvocaten [Zveza mladinskih odvetnikov], [Home\(jeugdadvocaat.be\)](http://Home(jeugdadvocaat.be)).

¹²⁴ University of Leiden, [Mednarodne otrokove pravice \(Napredni LL.M.\)](#).

bazo usposobljenih kolizijskih skrbnikov v posameznih regijah in lokalnih območjih, iz katere sodišča lahko izbirajo.

158. Sodišča bi morala razmisliti o imenovanju kolizijskega skrbnika v primerih, kadar nacionalna agencija za zaščito otrok Tusla na sodišče vloži zahtevo za namestitev otroka v nadomestno varstvo ali za nadzor nad otrokom v okviru družine zaradi skrbi glede njegovega varstva; v primerih večjih nesoglasij glede načrta varstva otroka ali kadar si otrok močno želi drugačne ukrepe, kot jih določa načrt varstva; kadar se obravnava napotitev otroka v zaprto ustanovo; kadar starš ne more ali noče sodelovati v postopku ali kadar obstajajo bistvene jezikovne ali kulturne razlike med starši, udeleženi v postopku.

159. Barnardo's vodi največjo službo kolizijskih skrbnikov na Irskem od leta 1997. Za zagotovitev kakovostne storitve je organizacija razvila standarde¹²⁵, ki opredeljujejo načela in operativne smernice za njihovo delo. Namen je zagotoviti, da se mnenje in največja korist otroka slišita oziroma neodvisno ocenita s strani kolizijskega skrbnika, ki otroka zastopa pred sodiščem. Kolizijski skrbnik se posvetuje z otrokom, družinskimi člani otroka, pa tudi s socialnim delavcem in drugimi pomembnimi osebami ali strokovnjaki, ki poznajo otroka in njegovo družino. Ta posvetovanja pomagajo kolizijskemu skrbniku razumeti otroka, njegovo družino in okoliščine primera, kar predstavlja podlago za zastopanje otrokovega mnenja in njegove največje koristi pred sodiščem.

160. Za sprejem v službo kolizijskih skrbnikov mora oseba izpolnjevati zahteve glede usposabljanja in sodelovati v izbirnem intervjuju. Barnardo's izvaja tudi postopek preverjanja, ki vključuje preverjanje referenc in kazenskih evidenc vsakega kandidata.

Psihološka podpora družinskim sodnikom: Smernice Sveta Evrope in primeri držav članic

161. Sodniki, ki vodijo civilne postopke, povezane z otroki, kot so postopki razveze staršev in postopki za skrbništvo, vodijo večplastni in izjemno občutljiv sodni postopek, ki zahteva kompleksen nabor veščin, znanja in kompetenc tako na pravnem kot tudi na nepravnem področju. Sposobni morajo biti vključevati strokovnjake in izvedence različnih disciplin, kot so socialno delo in varstvo otrok, psihologija, izobraževanje in zdravstvo, ter upoštevati njihove ocene in strokovno znanje pri sprejemanju odločitev. V posameznem primeru je mogoče razmisliti o različnih metodah, kot so alternativno reševanje sporov ali terapevtsko družinsko sodstvo.

162. V civilnopravnih postopkih imajo sodniki pogosto vlogo reševanja problemov in sporov, zato morajo za uspešno opravljanje te naloge razumeti družinske odnose in dinamiko. Lahko se soočijo z izzivom presoje škode ter ugotavljanja pravne odgovornosti zanjo. Postopki, v katerih odločajo, so za stranke in udeležence pogosto zelo čustveni, zato morajo sodniki pogosto razumeti veliko več kot le trenutno situacijo družine, tudi zgodovino, ki je prispevala k njihovim težavam ali konfliktom in jih pripeljala na sodišče, ter možnosti in perspektive za prihodnost. Glede vsakega vidika se lahko mnenja in pogledi posameznih družinskih članov, odraslih in otrok, bistveno razlikujejo. Sodnikova odločitev bo bistveno vplivala na njihova življenja, včasih celo z vseživljenjskimi posledicami. Sodniki morajo biti sposobni razumeti tako pravne kot tudi čustvene razsežnosti primera ter ravnati na človeški in sočuten način, hkrati pa ohranjati svojo vlogo nepristranske in neodvisne avtoritete. Za

¹²⁵ Barnardo's, Standardi storitve, [Standardi storitve - Barnardos](#).

opravljanje te zahtevne naloge morajo biti sodniki opremljeni s širokim naborom znanj in spretnosti.¹²⁶

163. Raziskave so pokazale, da so dejavniki stresa, ki so jim sodniki izpostavljeni pri svojem delu, primerljivi s stresorji, s katerimi se soočajo uslužbenci in strokovnjaki, ki delujejo na področjih kriznih razmer, kazenskega pregona, (duševnega) zdravja in socialnega dela. Posledično obstaja pri sodnikih tudi resnično tveganje za posredno (sekundarno) travmo. Posredna (sekundarna) travma se nanaša na »izkušnjo, pri kateri strokovnjak, ki pomaga drugim, razvije in doživlja lastne simptome travme kot posledico dela z žrtvami travme. (...) Ta pojav je najpogostejše povezan z izpostavljenostjo zgodbam o krutih in nečloveških dejanjih, ki so jih posamezniki storili ali doživeli v naši družbi (...). Simptomi posredne travme so podobni simptomom posttravmatske stresne motnje (PTSM) in se lahko prav tako razvrstijo v naslednje skupine: ponovno podoživljanje, izogibanje in otopelost ter dolgotrajna vznburjenost (...).«¹²⁷

164. Dejstvo, da se sodniki soočajo s številnimi izzivi in tveganji, je vse bolj prepoznano, vendar do danes, na področju evropskega transnacionalnega upravljanja, obstaja le začetna razprava o tem, kako zagotoviti podporo, ki bi bila hkrati smiselna za sodnike in ustrezna glede na njihovo neodvisno in nepristransko vlogo.

165. Leta 2019 je Delovna skupina za kakovost pravosodja Evropske komisije za učinkovitost pravosodja (CEPEJ) sprejela smernice »Prekiniti izolacijo sodnikov«, z namenom izboljšanja sodnikovih veščin in kompetenc, okrepitve izmenjave znanja in sodelovanja ter preseganja kulture sodniške izolacije.¹²⁸ Smernice predstavljajo orodja in ukrepe za izboljšanje dela sodnikov z bogatenjem njihovega znanja, promoviranjem kulture sodelovanja ter prispevanjem k njihovi blaginji. Razvoj smernic je posledica opažanja, da se načelo neodvisnosti sodnikov lahko dojema kot ovira in vodi v občutek osamljenosti pri odločanju, kar lahko vpliva na kakovost pravosodja ter na zdravje in blaginjo sodnikov.¹²⁹

166. Smernice prepoznavajo, da izolacija sodnikov prinaša številna tveganja za osebno dobro počutje sodnikov in kakovost pravosodja. Strategije za prekinitev izolacije, obvladovanje čustev in stresa niso koristne samo za sodnike, temveč so tudi v interesu javnih politik glede učinkovitosti in kakovosti sodnega sistema: »sodnik, ki ima enostaven dostop do informacij in znanja, ki nenehno izmenjuje svoje strokovne izkušnje in ima organizirano ter prijetno delovno okolje, bo sprejemal boljše odločitve. Stranka v sporu, ki se sooča z izkušenim, skrbnim, kompetentnim, mirnim, dostopnim in spoštljivim sodnikom, pa bo v večji meri sprejela odločitve in posledično tudi bolj spoštovala avtoriteto.«¹³⁰

¹²⁶ To poglavje temelji na: National Council of Juvenile and Family Court Judges, [The modern family court judge: knowledge, qualities, and skills for success](#), endorsed by the NCJFGJ Board of Directors, 15-16 March 2015, str. 5-11.

¹²⁷ Crooks, C., [Vicarious trauma in judges](#): the personal challenge of dispensing justice, *Juvenile and Family Court Journal*, 2003, str. 2. Za več informacij glejte vire, navedene v citatu: Richardson, J. I., *Guidebook on vicarious trauma: recommended solutions for anti-violence workers*, Ottawa, ON: Health Canada, 2001. Richardson, 2001. Figley, C. R., Compassion fatigue as secondary traumatic stress disorder: an overview, in: Figley, C. (ed.), *Compassion fatigue: coping with secondary traumatic stress disorder in those who treat the traumatized*, New York, Brunner/Mazel, 1996.

¹²⁸ Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), [Prekiniti izolacijo sodnikov](#), Smernice za izboljšanje sodnikovih veščin in kompetenc, okrepitev izmenjave znanja in sodelovanja ter preseganja kulture sodniške izolacije, CEPEJ(2019)15, Strasbourg, 6 December 2019.

¹²⁹ Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), [Prekiniti izolacijo sodnikov](#), Smernice za izboljšanje sodnikovih veščin in kompetenc, okrepitev izmenjave znanja in sodelovanja ter preseganja kulture sodniške izolacije, CEPEJ(2019)15, Strasbourg, 6 December 2019, str. 4.

¹³⁰ Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), [Prekiniti izolacijo sodnikov](#), Smernice za izboljšanje sodnikovih veščin in kompetenc, okrepitev izmenjave znanja in sodelovanja ter preseganja kulture sodniške izolacije, CEPEJ(2019)15, Strasbourg, 6 December 2019, str. 13, 11, 26.

167. Smernice ugotavljajo, da to področje zahteva nadaljnji razvoj na nacionalni in evropski ravni ter da lahko izkušnje drugih področij dela predstavljajo navdih za pravosodni sistem. Smernice izpostavljajo potrebo po učinkovitih orodjih za analizo in obravnavo psiholoških tveganj sodnikov ter za zaščito sodnikov pred temi tveganji. Nekatere države članice so razvile usposabljanja, skupine za medsebojno podporo ali psihološko pomoč za sodnike. Podpora je lahko zagotovljena preko mehanizmov za povratne informacije, spremljanje ali nadzor; upravljanje znanja in timsko delo; pozitivna etika; preprečevanje psihosocialnih tveganj in čustvenega stresa na delovnem mestu.¹³¹

Ključni vidiki za spodbujanje kakovostnega zastopanja otrok in podporo sodnikom v civilnih postopkih

168. Na podlagi izkušenj držav članic so predlagani naslednji ključni vidiki za spodbujanje kakovostnega zastopanja otrok in podporo sodnikom v civilnih postopkih v zvezi z otroki in družinami:

- ***Pregledati nacionalni pravni okvir z namenom krepitve zahtev glede usposabljanja in specializacije pravnih strokovnjakov***
- ***Zagotoviti, da storitve pravne pomoči omogočajo specializirano pravno zastopanje otrok***
- ***Pregledati nacionalne akademske in poklicne učne načrte glede pravic otrok in otroškega pravosodja, zagotoviti razpoložljivost multidisciplinarnega in fakultetnega usposabljanja za otrokom prijazno pravosodje ter razviti nacionalni program nadaljnega študija ali magisterija o otrokovih pravicah***
- ***Spodbujati razvoj etičnih kodeksov za pravne strokovnjake, ki zastopajo otroke***
- ***Ocenjevati in spremljati kakovost pravnega zastopanja in storitev pravne pomoči za otroke***
- ***Razviti strateške ukrepe, kot so posebna svetovanja, usposabljanja in programi vrstniške podpore, za zmanjšanje izolacije sodnikov ter zagotavljanje psihološke podpore***

¹³¹ Evropska komisija za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), [*Smernice za izboljšanje sodnikovih veščin in kompetenc. Okrepitev izmenjave znanja in sodelovanja ter preseganja kulture sodniške izolacije*](#), CEPEJ(2019)15, Strasbourg, 6 December 2019, str. 13.

ZAKLJUČKI IN PREDLOGI ZA UKREPANJE

169. Študije primerov in primeri iz držav članic in opazovalk Sveta Evrope, predstavljeni v poročilu »Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih postopkih: izbor smernic, metod in orodij, ki se uporabljajo v državah članicah Sveta Evrope«, odražajo bogate izkušnje pri razvoju modelov storitev, načinov dela in orodij za zagotavljanje največjih koristi otrok v civilnih postopkih. Metode in orodja so razviti na podlagi raziskav in dokazov, izpopolnjeni na podlagi strokovnih izkušenj ter posvetov z otroki in družinami, obenem pa ocenjeni v skladu s pristopom, ki temelji na otrokovih pravicah.

170. Čeprav so študije primerov v tem poročilu le del vseh modelov storitev, metod in orodij, ki so potrebni za učinkovit sistem varstva otrok, izkušnje držav članic in opazovalk pomagajo prepoznati nekatere ključne vidike, ki se ponavljajo v različnih tematskih področjih študij primerov in so temeljnega pomena za zagotovitev največjih koristi otroka v civilnih postopkih:

- nacionalni pravni okvir in smernice za postopek ugotavljanja največjih koristi otroka;
- zbirka delovnih metod in orodij kot del nacionalnega sistema varstva otrok;
- multidisciplinarni in medresorski pristop;
- konkretno in osmišljeno sodelovanje otroka;
- krepitev sodelovanja staršev, družin in socialnih podpornih omrežij;
- ustrezno usposabljanje in specializacija uradnih oseb ter strokovnjakov, ki delajo z otroki v civilnih postopkih;
- pomembnost nacionalne razprave o kulturi storitev v socialnem varstvu in pravosodju za otroke.

171. Na podlagi združenih praks številnih držav članic, študija zaključi z naslednjimi predlogi za nadaljnjo razpravo in razvoj za zagotavljanje največjih koristi otroka v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji:

- **Spodbujati multidisciplinarno in medresorsko kulturo pri uvajanju in izvajanju otroku prijaznega pravosodja ter pri zagotavljanju storitev za otroke in družine**
- **Zagotoviti, da so metode za postopek ugotavljanja največjih koristi otroka v pravnih postopkih trdno zasidrane v sistemu varstva otrok**
- **Razviti standarde in merila za specializacijo strokovnjakov, ki delajo z otroki v pravnih postopkih**
- **Spodbujati razvoj storitev, ki vključuje otroke in starše kot kompetentne uporabnike storitev ter krepiti varnostno okolje v skupnostih**
- **Podpirati strokovnjake in uradne osebe, ki delajo na področju otroku prijaznega pravosodja**
- **Razviti in širiti digitalne platforme za zagotavljanje informacij staršem, otrokom in strokovnjakom**